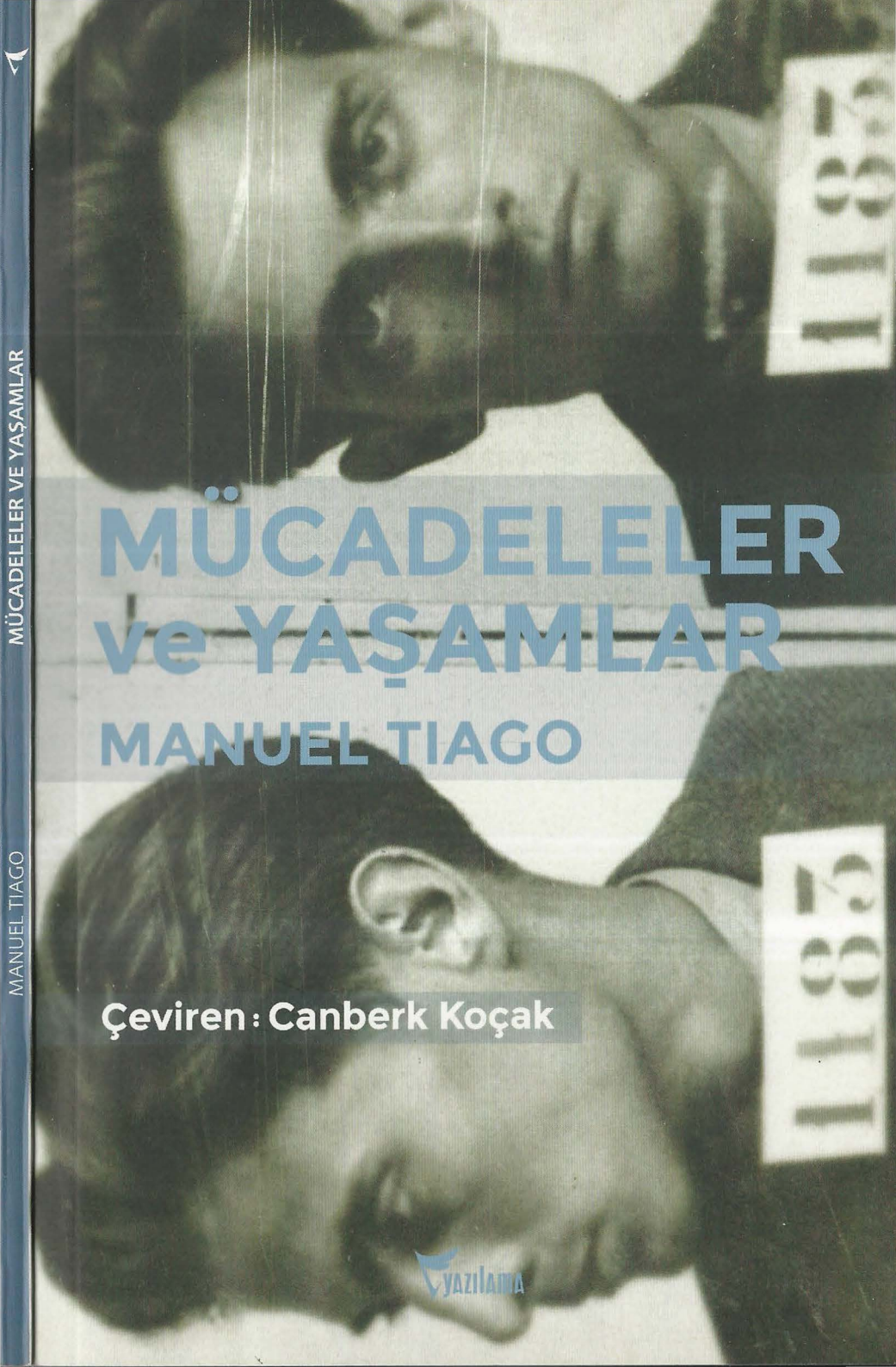

MÜCADELELER
ve YAŞAMLAR
MANUEL TIAGO
Çeviren : Canberk Koçak
YAZILAMA
MÜCADELELER VE YAŞAMLAR
MANUEL TIAGO

Mücadeleler ve Yaşamlar

Yazılama Yayınevi: 154
Öykü/Roman: 14

Mücadeleler ve Yaşamlar

Manuel Tiago

Özgün Adı: Lutas e Vidas - Um conto
Çeviren: Canberk Koçak
Düzelti: Mehmet Barış
Kapak Tasarımı: Levent Karaoğlu
Sayfa Düzeni: B. Barış Koç
ISBN: 978-605-9988-78-0
Birinci Baskı: Haziran 2017

© Yazılama Yayınevi

Baskı: Mutlu Basım Yayın - Bahri Mutlu
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi
C Blok No: 256 Topkapı - İSTANBUL
Tel: 0212 577 72 08
Sertifika no: 18569

Yazılama Yayınevi Hizmetleri Ltd. Şti.
Serasker Cad. Osmancık Sokak
Betül Han 9/13 Kadıköy - İstanbul
0 216 338 52 59
iletisim@yazilama.com
www.yazilama.com

Mücadeleler ve Yaşamlar

Manuel Tiago

Çeviren
Canberk Koçak

ÖYKÜ

Yazılama

Álvaro Cunhal (Manuel Tiago): 1913'te Portekiz'in Coimbra kentinde doğdu. 11 yaşından itibaren Lizbon'da yaşadı. 1931'de Lizbon'da Hukuk Fakültesi'nde öğretime başladı. Burada siyasi faaliyetlere girişti ve aynı yıl Portekiz Komünist Partisi'ne üye oldu. 1935'te gizli siyasi faaliyet yürütmeye başladı. Moskova'da Komünist Gençlik Enternasyonali'nin VI. Kongresi'ne katıldı. 1936'da partinin merkez komitesi üyesi oldu. İspanya İç Savaşı'na katıldı. 1937'de ülkesinde tutuklandı ve bir yıl cezaevinde kaldı. Bu yıllarda çeşitli yayın organlarında yazıları yayımlandı. 1940'lı yıllarda gizlilik koşullarında çalıştı. 1949'da yeniden tutuklandı. 1953'te, serbest bırakılması için çok sayıda tanınmış aydının da katıldığı bir uluslararası kampanya düzenlendi. 1960'ta cezaevinden kaçtı. 1961'de Portekiz Komünist Partisi'nin Genel Sekreteri seçildi. 1962'de ülke dışına çıktı; Moskova ve Paris'te yaşadı. 1974'te Karanfil Devrimi'nin ardından Portekiz'e döndü. İlk dört geçici hükümette görev aldı. 1975'ten 1992'ye kadar milletvekilliği yaptı. 1992'te partisinin genel sekreterliği görevini bıraktı. 2005'te yaşamını yitirdi.
1995'te, Yarın Bizimdir Yoldaşlar başta olmak üzere çeşitli edebi eserlerin yazarı olarak ülkesinde ve dünyada tanınan Manuel Tiago'nun kendisi olduğunu açıkladı.

Álvaro Cunhal'ın önsözü

2002'nin sonlarında, Manuel Tiago'nun yazdığı *Os Corrécios* başlıklı öykülerden meydana gelen cilt basıldığında, bunun artık son öykü kitabı olması niyetindeydim.

Ancak, kurgulayıp yazmak önüne geçilemez bir gereksinimdir. Ben de bu yüzden geleceğe dönük herhangi bir niyet taşımadan, Parti'nin yeraltı mücadelesine dair birbiriyle ilişkili olmayan bölümler kaleme almaya başladım. Çalışma uzadı, gelişti, bağlantılar kuruldu, hayal gücü devreye girdi ve yavaş yavaş, şimdi elinizde bulunan bu öykü ortaya çıktı.

1

Henüz hava aydınlanmamışken, Valdo bir duvarda eve yönelmesinde bir sakınca bulunmadığını gösteren işareti kontrol ettikten sonra arabasından indi ve yürüyüp kapıyı çaldı. Bu beklenmedik ziyaretten endişeye kapılan Leonel ile Constança onu içeriye aldılar.

Valdo lafı hiç uzatmadan, onu apar topar oraya getiren konuya girdi. Leonel'in parti örgütlerini yeniden organize etme görevinde bisikleti ile kat ettiği yolda polisler devriye gezerek bisikletlileri durdurup kimlik soruyor ve sorguluyorlardı. Leonel'i aradıkları kesindi. Acilen başka bir eve taşınmalı ve başka örgütlerle ilgilenmeye başlamalıydı.

Leonel, araya girdi:

– Buradaki örgütleri terk mi edeceğim? Peki bu evi bırakıp da nereye gidebiliriz?

Valdo, onu sakinleştirdi. Kendisinin de içinde bulunduğu Sekretarya, yerine başka birisinin getirilmesinde karar kılmıştı ve Leonel'in ertesi gün hangi yerleşkede ev araması gerektiğine dair de bir fikirleri vardı. Alcobaça'nın yakınlarındaki Cela Velha'ya gidecekti. Orası çok fazla göç verdiğinden terk edilmiş pek çok ev bulunuyordu. Bir tane ayarlar ayarlamaz taşınmalıydı.

– Peki ya Constança?

Valdo soruyu yanıtladı.

– Saatini benim saatime göre ayarla. Akşam üzeri dörtte, seni Cela Nova istasyonunun yaninda bekliyor olacağım. Oradan Cela Velha'ya giden bir yol var. Ne yapacağımıza, evi ayarlayıp ayarlayamamana göre o zaman karar veririz.

Constança için endişelenmesine gerek yoktu. O sorunla Valdo ilgilenecekti.

Leonel hiç vakit kaybetmeden bisikletini alıp yola koyuldu. Antrenmanlı olduğundan öğlen olmadan Cela Velha'ya vardı.

Tezgâhın arkasında iri kıyım bir erkek ile güzel yüzlü zayıf bir kadının bulunduğu bakkala girdi.

Yakınlarda kiralık bir ev olup olmadığını biliyor musunuz? Bana söylenene göre, göçmenlerden geriye pek çok terk edilmiş ev kalmış.

Adam kaba bir hareketle omuzlarını silkti. Kapatılmış evler vardı. Ama göçmenler Noel'i geçirmek üzere kırsala geri gelirlerdi. Onların evlerinden hayır gelmezdi.

– Peki, başka yok mu?

Bakkal, ilk kez gördüğü genç adamı tepeden tırnağa süzdü.

– Pek sanmıyorum...

Leonel tam gitmeye hazırlanırken, kadın neredeyse bağırdı:

– Bekle!

Dona Maria Pedrosa'nın, çiftliğin içinde daha önce erkek kardeşinin kaldığı bir evinin bulunduğunu ve adam hayatını kaybettiğinden beri evin kullanılmadığı belirtti.

– Ne kadar da sersemsin, Isabel! — dedi bakkal, bisikletini kapıya dayamış olan Leonel'i bir kez daha süzerek. — Öyle bir ev, bu beye uygun değil. Tutmaya gücü yetmez.

Kadın vazgeçmedi. Tezgâhtan ayrılıp Leonel ile birlikte kapıya kadar geldi ve eli ile sokağın ucundaki evi göstererek konuşmaya devam etti:

– İşte orada, kapıyı vur ve Dona Maria Pedrosa'yı sor.

Leonel tavsiyeye uyarak bisikletini dayayıp kapıyı çaldı. Kapıyı açan hizmetçiye ev sahibini sordu. Kadın, biraz bekletse de sonunda onunla konuşmak üzere yanına geldi.

Koyu renk giysili ve belli bir yaşın üzerinde olduğu ilk bakışta anlaşılan kadın dingin görünümlüydü. Leonel hemen orada bulunma sebebini açıkladı.

– Hayır — diyerek başladı konuşmaya kadın.

Ev kapalıydı ve kiraya vermeyi düşünmüyordu.

Başka evlere de baktım. Ama bana dediklerine göre göçmenlerin evleri kiralanmıyormuş. Kapalı ve müsait olan tek ev sizin çiftlikteki evinizmiş.

Dona Maria, Leonel'e dikkatlice bakarak bir süre düşündü.

– Peki, illaki burada, kırsalda mı yaşamanız gerekiyor?

– Evet, benim için burada yaşamaktan daha iyi bir seçenek bulunmuyor.

– Bir dakika bekleyin — dedi sakince Dona Maria.

İçeriye girip gözden kayboldu ve geri dönmesi zaman aldı. Tekrar ortaya çıktığında başında açık renk bir örtü vardı. Dışarı çıkmaya hazırlandığı her halinden belliydi.

– Haydi, gidelim.

Böylece, bisikletini elinde taşımakta olan Leonel ile birlikte çiftliğe yöneldi.

Oradaki genişçe alanda, kaldıraçlı bir kuyu, bir sundurma, çamaşır yıkamak için bir su tankı ve küçük bir köpek kulübesi ile Dona Maria'nın kapısını açmak üzere olduğu dar bir bina bulunuyordu. İçeride suyun akmasını sağlayan bir ip ile tavana asılmış bir duş kovası vardı.

– Kardeşim — dedi Dona Maria — hep soğuk su ile banyo yapardı.

Evin yalnızca ön cephesinde pencereler bulunuyor, eve giriş ise en dipteki mutfak tarafından yapılıyordu. Koridorsuz evde, yalnızca çiftliğe bakan cephesinde pencereleri bulunan bölmeler birbiri ardına dizilmişti. İlk olarak karşılarına çıkan geniş mutfakta, devasa bir masa, tencereler ve asılı tavalar, tabaklarla ve çatal bıçakla dolu bir dolap ve içi havlularla dolu çekmeceler dikkat çekiyordu.

Mutfağın ardından ulaşılan salon, uzun bir masa, birkaç sandalye ve kitapsız raflarla mütevazı bir biçimde döşenmişti. Masanın üzerinde bir gaz lambası bulunuyordu. Son olarak, birinde ikiz bir yatak ile geniş bir gardırop, diğerinde ise tek kişilik bir yatak bulunan iki yatak odası uzanıyordu.

– Artık sizin — dedi Dona Maria.

– Ya kira? — diye sordu Leonel neredeyse korkarak.

– Tıpkı kardeşimin yaptığı gibi eve hayat verin diye size kiraya veriyorum. Ne kadar ödeyeceğinize siz karar verin. Ben insanlara güvenirim. Yeter ki eve iyi bakın.

Leonel, o güne kadar içinde yaşadığı ev için ne kadar kira ödediğini söyledi.

Çok değildi, ama Dona Maria itiraz etmedi.

– O zaman anlaştık.

Leonel hemen o an, üç aylık kirayı ödemeye niyetlendi.

Dona Maria, ilk kez gülümsedi.

– Bu kadar acele etmenize gerek yoktu.

Evden çıktılar. Dona Maria anahtarı teslim ederken sorularına ara vermedi:

– Ya aileniz?

– Karımı yarın eşyalarımla birlikte getireceğim.

– Peki çocuklarınız?

– Çocuğumuz yok.

Düşünceli olduğu görünen Dona Maria bir süre sessiz kaldı.

– Benim evde iki yetim çocuğum var. Yalnız kalmamamı sağlıyorlar ve evin tek neşesi onlar diye devam etti.

Oldukça geniş bir alana yayılan bostanla ilgilenmekte olan bahçıvanın bulunduğu çiftliğe doğru gözlerini dikti. Ardından ağır adımlarla geri çekildi.

Leonel yeniden içeriye girdi.

Mutfak masasına oturup Constança'nın hazırladığı ekmek arası peyniri yemeye koyuldu, ardından da Valdo ile saat dörtte yapacağı buluşmaya gitmek üzere bisikletine binmeden önce vakit geçirmek için biraz uzandı.

Tam zamanında oraya vardığında Valdo kararlaştırdıkları yerde onu bekliyordu. Hiç vakit kaybetmeden Leonel'i arabaya götürerek bisikletini bagaja yerleştirdi.

– Doğrudan eve gidelim ki taşınmadan ve Costança'yı yanıma almadan evvel yolu öğrenmiş olayım.

2

Leonel bir battaniyeye sarınıp uzandı ve endişe içerisinde yoldaşlarını beklemeye başladı. Gecenin ancak ilerleyen saatlerinde uykuya dalabildi. Hem de derin bir uykuya.

Sabahın ortasında uyandı ve yoldaşlarının hâlâ gelmemesinden dolayı kaygı ile evden dışarı çıktı.

Hava açık ve aydınlıktı. Elli metre kadar aşağıda bahçıvan bostanda çalışmaktaydı.

Sonunda vardılar. Constança'nın her köşesini dikkatle incelediği evden son derece memnun kaldığı yüzünden belli olmaktaydı. Hemen, mutfaktaki gaz lambasını yakıp kahve yapmak üzere ocağa şu koydu.

Valdo ile Leonel diğer bölmeye geçip masaya oturdular.

– İki parti örgütünün yeniden organize edilmesi görevini üstleneceksin. Marinha Grande yolu üzerindeki çimento fabrikası ile Marinha Grande'deki cam fabrikalarından bahsediyorum. Mutlaka üstesinden gelirsin. Şu anda üzerinde çalıştığımız, partinin yeniden organize edilmesi görevi her birimizin yoğun çaba harcamasını gerektiriyor.

Yıllar içerisinde bu örgütler önemli mücadeleler içerisinde bulunmuşlar ve aynı zamanda ağır darbeler almışlardı. Şimdi ise, 1942-1943 yeniden örgütlenme hamlesi ile Parti Sekretaryası istikrara kavuşmuş ve yeniden farklı ölçeklerde de olsa ülkenin dört bir yanındaki örgütler elden geçiriliyor ve gelişiyordu. Sorumluluğunu üstlendiği çimento fabrikası ile, Marinha Grande'deki cam sanayisii bunun bir parçasıydı.

– Bağlantıları kim sağlayacak?

– Şimdi anlatacaklarımı iyi dinle. Yoldaşların toplantı günü olan bir perşembe günü, paydos saati olan saat tam beşte, çimento fabrikasının kapısının hemen yanında, başka bir sefer ise Marinha Grande'deki Carlos Gallo şişe fabrikasının kapısının yanında, personel çıkışında bekleyeceksin. Yanına yaklaşan bir işçi, birisini mi beklediğini soracak. Bunu not al, «Bir saatten fazladır» diye cevap vermelisin, o da sana «Bekleyen her zaman amacına ulaşır» diye karşılık verecek. Ardından seni toplantının yapılacağı eve götürecek. İki yerde de aynı şekilde işleyecek. Her şey açık mı? Aklına takılan herhangi bir şey var mı?

– Her şey açık. Not aldım.

Konuşmaya devam etme niyetindeydiler, ancak Constança kahve, şeker ve arasına peynir koyduğu ekmek dilimleri ile içeri girdi.

Konuşmaya ara verip gelenleri yemeye koyuldular. Bu fırsattan istifade, Leonel bölgede başka örgütlerinin olup olmadığını sordu. Evet, vardı. Marinha Grande'deki bir yoldaş işi gereği sık sık seyahat ediyordu ve bu sayede pek çok bağlantıya sahipti. Yoldaşlar ona bu konuda daha fazla bilgi vereceklerdi.

– Bir daha ne zaman görüşeceğiz? — diye sordu Leonel.

– Şu anda yeni bir buluşma kararlaştırmayacağız — diye yanıtladı Valdo.— Doğru zaman gelince bir yolunu bulup karşına çıkacağım.

Ayağa kalktılar ve Valdo veda etti.

– Ee, yemeğe kalmayacak mısın?

Kalmayacaktı, gitmesi gerekti. Dışarıda kucaklaştılar ve arabasına binip uzaklaştı. Yoldaşları, çiftliğe açılan dar yoldan çıkıp da gözden kaybolana dek bakışları ile onu izlediler.

3

Valdo'nun talimatlarına uyan Leonel saat beşte çimento fabrikasının kapısının önünde personelin çıkmasını bekliyordu.

Sonunda genç bir işçi yanına yaklaşıp onunla konuşmaya başladığında işçilerin büyük kısmı çoktan dışarı çıkmıştı.

– Birisini mi bekliyorsunuz?

– Bir saatten fazladır.

– Bekleyen her zaman amacına ulaşır.

Kararlaştırılan parolalar söylendikten sonra genç adam, Leonel'i kolundan tuttu.

– Benimle gel yoldaş.

Onu, kasabanın ücra bir sokağında gözlerden uzak bir eve götürüp kapıyı açtı.

– İçeri gir yoldaş. Ben bisikletinle ilgilenirim.

Bir antre, bir koridor, bir de mutfak.

– Benim adım Leonel — dedi ziyaretçi.

– Otur. Bir kahve hazırlayayım da içelim. Joana, hayat arkadaşım, henüz eve gelmedi. O da parti üyesidir ve daha geç paydos eden küçük bir fabrikada çalışıyor.

Kahvesini içtikten sonra gömleğinin kollarını sıvadı, bir tencereye su doldurup gaz ocağının üstüne koydu ve patatesleri soymaya başladı.

– Akşam yemeği için her şeyi hazır edeyim. Morina balığı yapacağız, mutlaka seviyorsundur.

Joana ile birlikte pişireceklerdi. Birazdan eve gelirdi. Yemek için bol bol vakitleri vardı. Hücre Sekretaryası gece evde toplanacaktı.

Masaya oturdular. Leonel önündeki sayfalara rastgele yazılar yazıyor, genç yoldaşı ise gazete okuyordu.

Joana geldi, yemek yediler ve Sekretarya'daki diğer yoldaşları beklemeye başladılar. Çok geç kalmadan onlar da geldi. Biri orta

yaşlı ve iri yapılı, diğeri ise en az ev sahibi kadar gençti. Ev sahibi önce Leonel'i, ardından da diğer iki yoldaşı tanıttı: José ile Fernando.

– Ya sen? — diye sordu Leonel — Henüz bana adını söylemedin.

Özür dileyip ismini söyledi: Carlos.

Toplantıya başlamadan önce Carlos sordu:

– Ya Joana? Ne dersiniz? O da bize katılamaz mı?

Bir anlık tereddüdün ardından soruyu yanıtlayan José oldu.

– Bugün olabilir. Ama bu alışkanlık haline gelmesin.

Anlaştılar ve toplantı başladı.

Daha genç olan diğer ikisinin mutluluğu ve canlılığı ile karşıtlık oluşturan ciddiyeti ile sözü alan yine José'ydi.

Yeniden organize olmalarının bir sonucu olarak hücreye artık toplam on yoldaşın dahil olduğunu bildirdi. Yüzlerce işçinin çalıştığı bir fabrika için bu sayı çok değildi. Ancak herkes tarafından kabul edilen bir etkileri vardı. Sekretaryanın personel ile nasıl iletişim kurduğunu açıkladı.

– Carlos, sen işçilerin karşılaştıkları sorunların neler olduğundan, Fernando, sen de mücadeleye nasıl yön vereceğimizden bahset.

Şu andaki temel sorunun uzun süredir arttırılmayan ücretler olduğunu bildirdi Carlos. Fiyatlar çok artmıştı, dolayısıyla da işçilerin alım gücü düşmüştü. Pek çok somut veri sundu. Fabrika yemekhanesinde çıkan öğle yemeklerinin niteliksiz oluşu gibi başka memnuniyetsizlik sebepleri de vardı.

Bu bilgilerin verilmesinin ardından, José sözü Fernando'ya verdi ve o da tıpkı Carlos gibi canlı ve mutlu bir ses tonu ile konuştu.

Personeli aydınlatmaya ve genel memnuniyetsizliğe bir yön vermeye çalışıyorlardı. İşçiler onları dikkat ve ilgi ile dinliyorlardı. İşçiler farklı konularda aydınlatılmak üzere sık sık yanlarına gelip görüş alıyorlardı. Bu durumu, haklarını talep edecekleri bir harekete dönüştürmeyi hedefliyorlardı, ancak koşullar henüz bunun için yeterince olgunlaşmamıştı.

– Sen, Joana — diye sordu José — , bir şey söylemek ister misin?

Evet, istiyordu. Çalıştığı ufak fabrikada çok az sayıda işçi vardı. Ama içlerinde bir yoldaş daha vardı ve ikisi çimento fabrikasındaki yoldaşların propagandasına yardım etmeye her zaman hazırlardı.

– Söz sende yoldaş — dedi José, Leonel'e yönelerek. — Bize kendi görüşünden bahset ve partinin ülkedeki genel durumu ile ilgili bir şeyler söyle.

Leonel alçak, durağan ve anlaşılır bir sesle konuştu.

Diğerlerinden aldığı bilgiyi onaylayarak fabrikadaki parti örgütünün yeniden organize olmasının ardından etkinliğini arttırdığını söyledi. Söz alan diğer yoldaşları ile hücre sekretaryasına verdikleri bilgiler için teşekkür ettikten sonra partinin genel durumu ile ilgili olarak kendisine ulaşan bilgilere göre, açık bir şekilde yeniden organize olup etkisini arttırarak büyüdüğünü belirtti.

Toplantı böylece sona ererken saat gece yarısını çoktan geçmişti. Bir sonraki toplantı tarihi için on beş gün sonrasında karar kıldılar ve José ile Fernando oradan ayrıldılar.

– Burada uyuyabilirsin Leonel — dedi Carlos. — İstediğin zaman kalkıp gidebilirsin. Kapıyı çekip kapatman yeterli. Ben anahtarı yanıma alırım. Şimdilik kırsalda hırsızlık vakaları yaşanmıyor. Masada yemen için bir şeyler bırakırım. Benimle gel, bisikleti nereye koyduğumu göstereyim.

Vedalaştılar. Leonel derin bir uyku çekti, kahvaltısını yaptı, mutfakta tabağını yıkadı, bisikletini aldı ve kapıyı çekip gitti. Eve dönüş yolu uzun ve yorucuydu, ama o buna artık alışmıştı.

4

Sekiz gün sonra, kararlaştırılan saatte Marinha Grande'deki Carlos Gallo şişe fabrikasının kapısındaydı. Bir yoldaşı ona doğru yaklaşıp şaşkınlık içerisinde:

– Demek sen, burada ha? Üçüncü Kongre'ye, yani yeraltındaki ilk kongremize birlikte katılmıştık.

– Gel de seni kucaklayayım, Vasco. Benimle buluşmaya senin gelmen ne de güzel bir sürpriz.

– Benim evim buraya biraz uzak. Tren istasyonunun yanında oturuyorum. Ancak akşam yemeği vakti gelmeden varmış oluruz.

Yolda konuşa konuşa ilerleyerek istasyonunun iki adım ötesindeki eve ulaştılar. Aynı fabrikada paketçi olarak çalışan ve kendisi

de Yerel Komite'nin bir üyesi olan eşi Marisa çoktan eve dönmüş ve yemeği hazırlamıştı.

Vasco bisikleti uygun bir yere kaldırdı.

Yemeği iştah ile yiyip diğer yoldaşların gelmesini beklerken sohbete koyuldular. Vasco'nun bildirdiğine göre cam fabrikalardaki iş bölümü oldukça karmaşıktı. Diğer yoldaşlar gelince başlayacakları toplantıda ayrıntılı şekilde açıklayacaklardı.

Tomás ile Abel geç kalmadan geldiler. Herkes önce kendini tanıtıp ardından da nerede çalıştığını ve hangi görevleri üstlendiğini söyledi. Vasco ile Marisa Carlos Gallo şişe fabrikasında, Tomás ise Emílio Galio'da çalışıyordu. Son derece neşeli bir genç olan Abel günlük kullanıma dönük parçalar üreten Yeni Fabrika'da çalışmaktaydı ve yüzlerce işçinin çalıştığı Marquês de Pombal'da bir kişiyle bağlantısı vardı. Bu fabrikalarda, Parti ile Komünist Gençlik örgütleri büyük önem taşıyordu. Her biri, diğer pek çok fabrikadaki yeniden organize olma sürecine eşlik ediyordu.

– Şimdi — dedi Vasco, — etkinliğimizin ve mücadelemizin nasıl geliştiğini daha iyi anlayabilmen için cam sanayiinde iş bölümü nasıl yapılıyor, sana bunu açıklamamız gerekiyor.

Böylece üretimin ustabaşı ile çırağın da içlerinde bulunduğu yedi sekiz kişilik ekipler tarafından yapıldığını açıklamaya girişti. Yetişkin çalışanların maaşları üretilen parça sayısına göre belirleniyordu, bu da çalışma ritminin insanlık dışı bir yoğunluğa ulaşmasına sebep oluyordu. Ellerine geçen ücretler ile sefalete mahkûm olan çıraklar, bunun yanında kötü muameleye ve saldırılara maruz kalıyorlardı.

– İşte böyle yoldaş, bizim sanayide çalışma biçimi ve etkinliğimizi geliştirdiğimiz şartlar bunlar.

Ardından Abel söz aldı. Yeniden organize olmalarıyla birlikte, özellikle de 1942 sonrasında Parti beklenmedik bir hızla güçlenmişti. Şu an belki de tarihinin en güçlü ve etkili olduğu dönemdeydi.

– Dikkatini çekerim yoldaş. Daha birkaç gün önce, benim sorumluluğumdaki Yeni Fabrika'da çırakların bir grevi oldu. Eğer çıraklar iş bırakırsa, ustaların eline çırakların taşıdığı erimiş cam geçmez ve onlar da mecburen çalışamaz hale gelirler. Orada da olan buydu. Böylece çıraklar taleplerinin karşılanmasını sağladılar.

– Yeni Fabrika'da yaşananlar diğer yerlerde de kendini gösteriyor — dedi Tomás. — Emílio Gallo'da da Parti ile Komünist Gençlik'in önderlik ettiği bir mücadele sürüyor.

Vasco birkaç kelime daha eklemek istedi.

– Kendi memleketimizden ve mücadelemizden bahsettik. Ama hepimiz yeniden organize olma sürecinin başlamasından itibaren Parti'nin tamamında, özellikle de yönetimde ve büyük ulusal girişimlerde yaşananların altını çizdik. Ben de tıpkı senin gibi Yerel Komite tarafından 1943'teki 3. Kongre'ye gönderilmiştim.

– Bizi genel durum ile ilgili biraz daha bilgilendirebilir misin?

Leonel, toplantıdaki yoldaşlarının adlarını tek tek sayıp onların verdikleri bilgileri ve Marinha Grande örgütünün genel durumu ile etkinliğini övdü. Ardından, 3. Kongre'nin, ulusal antifaşist hareket içerisindeki Parti'nin eylemi sayesinde başlayan Lizbon bölgesindeki büyük grevler ile kayda değer kazanımların hemen ertesinde gerçekleştirildiğini hatırlattı. Yeni Sekretarya, iş yükünün altından kalkıp baskılara direnebileceğini gösteriyordu. Partinin, kısa vadede yeni ve önemli başarılara ulaşabilmesi için koşullar uygundu.

Leonel'in Marinha Grande Yerel Komitesi ile olan ilk toplantısı işte böyle geçti.

Bir sonraki toplantı için yirmi gün sonrasını belirlediler.

Tomás ve Abel veda edip ayrıldılar.

Yatmadan önce, Vasco Leonel'i gecenin ortasında bir süre manevralar yapan yük treninin vagonlarının sesi konusunda uyardı.

– Gürültüye uyanırsan, kalkıp hava almak üzere dışarı çıktığımı görünce garipseme. Bugünkü gibi güzel havalarda uyguladığım eski bir alışkanlığımdır. Marisa'nın ise uykusu derindir. Ben dışarı çıkınca asla uyanmaz.

Leonel uyandığında Vasco ile Marisa işe gitmek üzere çoktan yola koyulmuşlardı. Yoldaşlarının bıraktığı malzemelerle kahvaltısını yaptı ve bisikletini alarak eve dönüş yolculuğuna başladı.

5

Leonel evde değildi, Constança ise su tankında çamaşır yıkamaktaydı, bahçıvan işine ara verip sakin sakin eve doğru yöneldi.

Selam verip ek binadaki gübre torbasını almaya gittiğini söyledi. Geri dönmesi çok uzun sürmedi. Costança'nın yanına yaklaşınca durup, neden geldiğini söylemeden hemen önce kendisini tanıttı. Adı Francisco idi. Dona Maria ona bostandan neye ihtiyaçları olursa getirmesi talimatını vermişti. Yalnızca bunu söyleyip oradan ayrılmadı. Onu buraya getiren başka bir şey daha vardı. Sonunda ağzındaki baklayı çıkardı.

Hanımefendi kocasının yokluğunda, çiftlikte kendisini yalnız hissediyor olmalıydı. En azından gece eve birisi yaklaşırsa, havlayarak onu uyarabilecek bir köpek bu eksikliği giderebilirdi.

Adamın, kasabada küçük bir çiftliği ve pek çok köpeği vardı. Köpeklere bayılırdı. Elinde bulunan çok sayıdaki köpekten birisini getirebilirdi.

Constança teklifi kabul etti ve sonraki gün bahçıvan, hediyesi ile birlikte kapıda belirdi. Sürpriz! O bir deri bir kemik hayvancağıza köpek demeye bin şahit gerekti.

Küçücük dişi bir köpek — diye açıklama getirdi Francisco.

– Çok zayıf, ama biraz kilo aldığında çok güzel bir yavru köpek olacak.

Eve geri dönen Leonel bu fikirden hoşlanmamıştı.

– Bunu kabul etmemeliydin.

Ne yapabilirdi ki? Constança kabul etmek zorunda kalmıştı.

Köpek onunla kaldı, onu mümkün olduğunca iyi besledi ve yavru köpek kilo almaya başladı. Ama görmeniz lazım! Mamasını yerken, bir tarafta başı, göğsü ve ön ayakları, diğer tarafta arka ayakları, ortada ise koca göbeği. Güler misiniz ağlar mısınız!

Birkaç hafta geçtikten sonra, bahçıvan tekrar geldi. Dişi köpek ortalarda çok dolanıyordu ve bir gün Constança kapısında bir köpek sürüsü bulabilirdi. Böyle bir şey olmamalıydı. Dişi köpek yavrusunu geri götürüp başka bir yavru getirecekti.

– Bu sefer ne getirdiğinize dikkat edin — diye uyardı Constança.

Elinde henüz ona sunabileceği bir şey yoktu, ancak küçük çiftliğinde gayet hoş bir hamile köpek vardı ve doğumdan sonra güzel bir yavru erkek getirebilirdi.

Ve tarih tekerrür etti. İleride şişmanlatılıp vücudunun tam ortasında koca bir göbeğe kavuşacak olan bir deri bir kemik bir hayvancağız ile birlikte çıkıp geldi.

Eve geri döndüğünde, Leonel'in tepkisi aynıydı. Constança bu kez hediyeyi iade etmek zorunda kaldı. Bahçıvan onlarla dalga geçiyor olmalıydı.

Günler boyunca Francisco konuyu tekrar açmadı. Sürpriz yaparak içi sebze dolu koca bir sepet getirip hiçbir söz söylemeden hemen ayrıldı.

Ta ki bir gün geri dönene kadar. Adamın yüzünde ilk kez bir gülümseme belirdi. Arkasında güzeller güzeli bir köpek yavrusu onu takip ediyordu.

– Bu sizin için. Benden size bir armağan.

Hayvan, Leonel'in hoşuna gitti. Constança ile birlikte ona İngilizcede köpek anlamına gelen *Dog* adını koymaya karar verdiler. Sabah olunca *Dog* kulübesinden çıkıp mutfak kapısını tırmalamaya başlar ve kapı açılırken patisini eşiğe koyardı. O anda ya Leonel ya da Constança şöyle seslenirdi:

– Hayır, *Dog*.

Ve kulaklarını bir yukarıya kaldırıp bir aşağıya indiren *Dog*, söylenene uyarak içeriye girmezdi.

Bir keresinde, Leonel eve yorgun argın gelip derin bir uyku çekmiş ve ancak güneş tepeye doğru çıkarken uyanabilmişti. Sabahın canlı ışığı pencereden içeriye süzülüyordu. Constança çıkageldi.

– Seni tembel. Kahveni de yatağına getirmemi ister misin?

Hayır, kalkmak üzereydi. Ama önce pencereyi biraz açsa iyi olurdu. Constança da öyle yaptı ve içeriyi hoş bir esinti kapladı.

– *Dog*! — diye seslendi Leonel. — *Dog*!

Çağrıya cevap gelmesi uzun sürmedi. Neşe ile sıçrayan köpek, pencerede belirip önce bir kez, ardından bir kez daha tatlı tatlı havlayarak sahibini selamladı.

Böylece *Dog* eve neşe katarken, onsuz bir hayat geçirmeleri neredeyse imkânsız hale geldi.

Constança'nın bir deri bir kemik köpekçik tekliflerine hiç direnmeden kolayca kandırılmasının geçmişten gelen sebepleri vardı. Leonel onu tanıdığında, Constança iki kız kardeşi ile birlikte yaşamaktaydı. Anneleri uzun süre önce hayatını kaybetmişti. Leonel onların komşusuydu, kısa bir flört döneminin ardından Leonel yeraltına geçince büyük bir cesaret ve sevgi ile ona eşlik etme kararı almıştı.

Birlikte yaşadıkları ve oradan Cela Velha'ya taşınacakları ilk evleri yerleşim yerinin tam ortasındaydı. Leonel'in dışarıda geçirdiği gecelerde bile, etrafının içinde ikamet edilen evlerle çevrili olduğunu hissediyor ve bu da ona bir çeşit güven duygusu aşılıyordu.

Ancak durum çiftlik evine taşınmalarıyla birlikte kökünden değişmişti. Leonel gece eve dönmediğinde kendisini çölde terk edilmiş gibi yapayalnız hissediyor ve içini korku kaplıyordu. Evet, korkuyordu.

Gün boyunca hep dışarıda oluyordu, kasabaya alışverişe gidiyor, bakkalın karısı tarafından güler yüzle karşılanıyordu, hatta bakkalın kendisi de ona büyük bir saygı duyuyordu. Artık, ev aramak üzere bisikletiyle gelen adamın karisi değil, Dona Maria Pedrosa'nın çiftlik evinde oturan hanımefendiydi.

Gün içerisinde, eğer hava güzelse, kuyudan şu çekmeye gidip çamaşır yıkayarak ve yemek pişirerek vakit geçirirdi. Ama geceleri boş, karanlık ve sessiz ortamdaki yalnızlıktan kaçışı yoktu ve buna katlanması zordu.

Çelimsiz köpekleri ona eşlik edecek bir arkadaş bulma umuduyla hiç sorgulamadan kabul etmesini yadırgamamak gerekirdi. *Dog* sonunda gelmişti ve onun orada kulübesinde olduğunu bilmek yalnızlığını az da olsa hafifletiyordu.

6

Sıcak ve güneşli bir günde, Leonel çimento tesisine öğlene doğru ulaştı ve toplantı hemen başladı.

Karşısında yeni bir durum buldu. Hücre yönetiminde mücadelenin nasıl sürdürülmesi gerektiğine yönelik görüş ayrılıkları bulunuyordu. İçlerinde en genç olanlar — Carlos ile Fernando — uzun süredir mücadele ettiklerinden, artık taleplerinin karşılanması

için başarı ile greve başlayabilecekleri şartların oluştuğunu savunuyorlardı. José ise böyle bir yönelime karşıydı.

– Fabrikada yüzlerce işçi çalışıyor — diye fikrini belirtmeye başladı. — İçlerinde onlarca faal ve etkili yoldaşımız var. Ancak bence, bu sorunla ilgili olarak mümkün olduğunca fazla işçiyi dinlemeden harekete geçmemiz maceracılık olur.

-Personelin tamamı sunduğumuz talepleri destekliyor. Şartlar olgunlaşmıştır — dedi Carlos.

-Eğer fabrikadaki yüzlerce işçinin grev yapmaya hazır olup olmadıklarını öğrenmeyi beklersek — diye ileri sürdü Fernando — , asla greve başlayamayız.

Yemek yemek üzere toplantıya kısa bir ara verdiler ve ardından yeniden başlayıp akşama dek aralıksız devam ettiler.

– Sen ne düşünüyorsun Leonel? — diye sordular.

Leonel, bir fikir öne sürmenin kolay olmadığını belirtti. Fabrikada çalışan ve işçilerle bağlantısı olup onlarla iletişim halinde bulunan yoldaşlar mücadele şartlarını daha iyi bilirlerdi. Ancak görünen oydu ki, hem Carlos ile Fernando'nun, hem de José'nin görüşleri kayda değerdi. İstek ve mücadele ruhu fabrikada kendisini hissettiriyordu. Ancak, Parti'nin grev çağrısı yapmasından ve üyelerin üretimi durdurmasından önce işçilerin düşüncelerini derinlemesine öğrenmeye ihtiyaçları vardı. Bu yüzden, ona göre, greve gitmeden önce acilen mümkün olduğunca fazla işçiyi dinlemeliler, üyelerden meydana gelen kurulları toplamalılardı. Bu görev herkesin göreviydi, durumu iyice değerlendirip uygun olduğuna karar verilirse grev tarihi kararlaştırılıp personele çağrıda bulunulmalı ve iş bırakılmalıydı.

Yoldaşları, bu doğrultuda ilerlemeyi kabul ettiler, toplantı böylece sona erdi ve Leonel bisikletine binerek evine döndü.

7

Yeniden Marinha Grande'deydi, toplantı her zamanki gibi Vasco'nun evinde gerçekleşti.

Örgütlenmede ciddi ilerlemeler ve hali hazırdaki mücadelelerde hızlı gelişmeler kaydediyorlardı. Partiye katılımlar artmıştı. Leiria'da kalabalık bir Parti çekirdeği oluşmuştu. Daha büyük bir

sürpriz: Vieira de Leiria'daki Tomé Feteira Törpü Fabrikası'ndan üyeler Parti'nin yeniden organize olması üzerine coşkulu yoldaşlar tarafından orada da bir örgüt oluşturduklarını haber vermek için Marinha Grande örgütü ile iletişime geçmişlerdi.

– Bir Bölge Komitesi oluşturmak üzere yola koyuluyoruz — diye bilgi verdi Vasco.

Toplantı sona erdikten sonra yoldaşları Leonel'e bir gün daha onlarla kalıp kalamayacağını sordular. Sonraki gün, hava güzeldi ve örgüt olarak, her yıl olduğu gibi, São Pedro de Moel'in kuzeyindeki bir kumsalda büyük bir eğlence düzenliyorlardı. Leonel için bu, sürprizlerle dolu bir parti olacaktı ve yoldaşları onun da katılmasından büyük bir mutluluk duyacaklardı.

– Her ne kadar habersiz geç kalışım yüzümden evde huzursuzlanacak olsalar da, tamam — diyerek kabul etti Leonel.

Abel ile Tomás oradan ayrıldılar, Vasco, Leonel ve Marisa ise akşam yemeğine oturup biraz sohbet ettikten sonra yatmaya gittiler. Leonel hemen derin bir uykuya daldı.

– Seni uyandırabilmek için defalarca dürtmem gerekti — dedi Vasco, uykulu Leonel'i bir kolundan çekerek.

– Hmm? — diye homurdandı, uyanmakta güçlük çekerek.

– Hiç kolay olmadı — diye devam etti Vasco, bu sefer gülümseyerek.

– Kusura bakma dostum. Yorgunluktan bitap düşmüşüm, dün çok zorlu bir gündü.

Gerçekten de zorlu bir gündü. Kırk kilometreden daha uzun bir yolu bisikletle kat etmiş ve katıldığı toplantılar gecenin ilerleyen saatlerine kadar sürmüştü.

Kalktı, kollarını açarak gerilip banyoya gitti, ardından salona vardığında Vasco ile Marisa öğle yemeğini çoktan hazırlamışlardı.

– Yola çıkmadan önce tüm personel öğle yemeğini yiyecek — diye bilgilendirdi Marisa. — Ardından, kumsalda, bizi bir sürpriz bekleyecek. Orada pek çok atıştırmalık olacak. Ama önce burada patatesli morina balığı yiyeceğiz. Masaya götürebiliriz, pişti.

Tabakları masaya koyarken sordu:

– Sarımsak ister misin? İstersen, bir parça kesip verebilirim.

Leonel ikramı kabul etti ve hazırlanan yemeği birer bardak şarap eşliğinde afiyetle yediler.

– Harika bir gün. Pişman olmayacaksın.

Yemeğin ardından hoş kokulu kahvelerini yudumlarken Vasco açıklama getirdi. O ve Leonel davetlilerdi. Eğlenceyi organize edenler, ikisi de Parti üyesi olan şişe fabrikasında çalışan João ile António Boniné kardeşlerdi. Kumsala varınca sebebini anlayacaktı.

Evden çıkıp kapıyı kapattılar. Parıldayan güneş havayı ısıtıyordu.

– İşte şuradalar — dedi Vasco.

İçlerinde kadınlar da bulunan otuz kırk kadar işçiyi taşıyan açık kasalı bir kamyonet önlerinde durdu.

Araca binip diğerlerine selam vererek olabildiğince rahat bir yer bulmaya çalıştılar.

– Boniné'ler ne zaman yola çıktılar, bilen var mı? — diye sordu Vasco.

– Minibüsle geçtiklerini gördüm — diye yanıtladı yoldaşlardan biri.

– Herkes burada mı? — diye sordu şoför.

– Hayır — diye cevap verdi Vasco. — Daha gidip Abel'i almalıyız. Tomás gelemiyor.

Herkes tutunacak bir yer bulunca yoldaşlarını almak üzere hareket ettiler.

Abel, çevik bir hareketle kasaya atladı, neşe içerisinde personeli selamladı ve ardından Boniné'lerin saatler önce minibüsleri ile yola çıktılarını teyit etti.

8

Çam ağaçlarının arasından geçerek kat ettikleri on kilometrenin ardından São Pedro de Moel'in tepesine varıp falezlerin üstündeki yolu takip ederek deniz fenerine ulaştılar.

Kim bilir ne zaman inşa edilmiş kıvrımlı yoldan aşağıya doğru indiler ve denizin diğer tarafındaki sahilin ucunda taş gibi sıkı ve sert bir alçak kumulun önünde durdular.

Boniné'lerin minibüsünü gördüler.

– İşte buradalar! — dedi Vasco, kumsalı göstererek.

Vahşi, korkunç, eşsiz, endişe verici ve gizemli.

Bembeyaz kumdan oluşan ve gözden kaybolana dek kuzeye doğru uzanan geniş bir kum şeridi. Koca dalgalar. İtki ile yayılıp kıyıdaki kum yığınına vura vura kıyı boyunca uzanan lagüne dökülen ve kumsalın rengine sahip olup içerilere girdikçe ortadan kaybolan, kısa kumullara çarparak dinen cesur ve hiddetli deniz. Ve plajın hemen girişinde beklenmedik bir anda karşılaşılan onlarca ev. Baraka gibi değil, basbayağı aralarına harçlar sürülmüş tuğladan duvarlarla örülü evler arasında Boniné kardeşlerinki boyutu ile diğerlerinden ayrılıyordu.

Leonel gün boyunca, Praia Velha'nın tarihi ile ilgili, köyün inşa edilme sürecini de kapsayan bilgiler aldı.

Marinha Grande'de, Boniné kardeşler dışında kimsenin minibüsü yoktu ve onlar da minibüsleri ile gezmeyi çok severlerdi.

Yıllar boyu, Tercenas'a ve Leiria'nın gür çam ormanlarının ortasındaki akasyalarla kaplı diğer yerlere doğru uzanan dar yolu izlerlerdi.

Bununla birlikte bir keresinde, yazın ortasında, São Pedro de Moel'e kadar gitmeye karar vermişlerdi. Ancak pişman olmaları uzun sürmemişti. Kumsal Marinha Grande'nin varlıklı aileleri ile sanayicilerinin uğrak yeriydi. Gallolar, Roldãolar ve daha pek çok aile lüks araçları ile düzenli bir kortej oluşturarak oraya gelirlerdi.

Boninélerin gelip görmeleri ile oradan ayrılmaları bir olmuştu.

– Burası bize göre değil — diye yorumlamıştı António.

– Bu insanlarla en ufak bir ortak noktamız bile yok — diyerek onu desteklemişti José. — Yola devam edelim.

Deniz fenerine çıkan yolu takip etmişlerdi.

Fenerin yanından geçerken bekçi yollarına çıkıp durmalarını işaret etmişti.

– Nereye gittiğinizi sanıyorsunuz?

– Praia Velha'ya — diye bilgilendirmişlerdi.

– Delirdiniz mi arkadaşlar? Praia Velha lanetli bir plajdır. Gidebileceğiniz, hele de dinlenebileceğiniz bir yer hiç değildir. Size büyü yapılmasına izin vermeyeceğim. Kumu hareket halinde olan lanetli bir plajdır. Yıllar önce buradan o yöne iki gezgin geçmişti. Beni dinlemek istemediler ve kum tarafından yutulup sonsuza dek orada kaldılar.

– Söylediklerin için minnettarız — diye teşekkür ettiler Boninéler. — Dikkatli olacağız.

Ve böylece yollarına devam etmişlerdi. Praia Velha'ya ikinci gelişlerinde ise bir yazlık ev inşa etme fikri akıllarına yerleşmişti.

Pek çok yoldaş Boninéleri takip etmişti.

– Sahilde ev inşa etmeye — diye yorum yaptı Leonel — izin vermezler ki. Belediye karşı çıkmadı mı?

Evet, karşı çıktı, diye açıkladılar. Ve pek çok kez oraya gelip köyü yıkmakla tehdit etmişlerdi. Ama onlar direnmiş ve sonunda işçilerin yazı geçirebileceği bu güzel evler ortaya çıkmıştı.

Tüm bunlardan Leonel gün içerisinde haberdar oldu.

Şimdi, yüksek kasalı kamyonetle varış yerine ulaştıklarında, Leonel de tıpkı Boniné kardeşler gibi el değmemiş kumsalın büyüklüğü ve cazibesinden büyülendi.

Kuma oturdular.

– Görünen o ki karnınız tok gelmişsiniz— diyerek güldü João Boniné.— Mideniz sülükayaklıları kaldırabilecek miymiş birazdan göreceğiz.

– Sürpriz buydu — diye bilgilendirdi Vasco. — Bu, bir lezzetli deniz ürünleri partisi.

Boninéler yeniden komutayı ele aldılar.

– Abel! Duarte! Sizin sıranız geldi! Haydi, sülükayaklıları halledin!

Ve uzun boylu ve toplu bir yoldaşa dönerek ekledi:

– Zé Pedro sizinle gelecek. Yardımı dokunabilir. Bu arada biz de sülükayaklıları pişirmek üzere su kaynatırız.

Bunu söyledikten sonra, hiç vakit kaybetmeden kumulun tepesinde bir ateş yakmaya koyuldular. İhtiyaç duyacakları her şeyi Marinha Grande'den getirmişlerdi. Yarım metre aralıkla yerleştirilmiş tuğladan iki duvar, kuma konmuş çam yaprakları, üstlerinde birkaç parça odun ve tuğlalara yaslanmış sert metal bir ağ. Onun üzerinde, otuz litrelik devasa bir tencere. Tencereyi yerleştirmelerinin ardından, içini su ile doldurup kapağını kapattılar ve yaprakları ateşe verdiler. İyice yandıklarından emin olana dek odunları gözlemlediler. Yanlarında çam yaprakları ile odunlardan oluşan iki büyük yığın daha bulunuyordu.

Bu sırada, Abel ile Duarte, Zé Pedro'nun yardımı ile denizde ava çıktılar.

Çevik, cesur ve iyi yüzücü olmak gibi önemli niteliklere sahiplerdi. Yukarıda Zé Pedro'nun sıkıca tuttuğu ipe bağlı bir şekilde falezlere sırtlarını verip denize indiler. Ve sular azgın dalgalarla birlikte yükselince, Abel ile Duarte kayaya yaslanarak avuçları ile sülükayaklıları taştan sökerlerdi. Torbaları kabuklu deniz ürünleri ile dolana dek bunu tekrarladılar.

– Abel bu kadar iyi yüzebiliyor muydu? — diye sordu Leonel daha sonra.

– Birinci sınıf bir yüzücüdür ve de çok cesurdur — diye bilgilendirdi Vasco.

Bir saat kadar sonra, Abel ile Duarte, dolu torbalar ile kumsala dönüp topladıklarını Boninélerin kumun üzerine serdikleri büyük muşambanın üzerine boşalttılar. Sülükayaklıları tek tek kaynayan suya attılar ve yarım saatten daha kısa bir süre içerisinde sülükayaklılar yenmeye hazır hale geldiler.

Boninéler tenceredeki suyu lagüne döktüler ve sülükayaklıları şarap veya bira eşliğinde afiyetle yiyecek olan personele elleri ile servis ettiler. Tek yapmaları gereken ayağından tutup diğer ucunu ağızlarını götürmek ve o lezzetli küçük kabuğu içlerine çekmekti.

Eşyalarını toplayıp evlerin kapılarını kapattılar, birbirleriyle vedalaştıktan sonra kamyonetin açık kasasındaki yerlerini yeniden aldılar. Boninéler ile birlikte iki ya da üç yoldaş plajı temizleyip ortalığı toparlamak üzere bir süre daha orada kaldılar.

Marinha Grande'ye vardıklarında, Abel inmeden önce Leonel ile Vasco'yu kucakladı.

Ardından kamyonetin açık kasasından inme sırası Vasco, Marisa ve Leonel'e gelmişti. Leonel'e eve kadar götürüp bisikletini teslim ettikten sonra Vasco sordu:

– Gittiğimize değdi, değil mi?

– Benim için muhteşem bir partiydi. Daha önce buna benzer bir eğlenceye katıldığımı hatırlamıyorum.

Kucaklaştılar.

– Yakında görüşürüz!

– Yakında görüşürüz! On beş gün sonra tekrar burada olacağım.

Leonel bisikletine binip yola koyuldu ve üç saatten daha kısa bir sürede evine ulaştı.

Constança onu son derece keyifsiz karşıladı.

– Bana bir daha bunu yapma, Leonel. Dün geleceğini söylemiştin, ama gelmedin. Ne düşünmeliydim? Hapse girdiğini mi, yoksa başa bir şeyi mi? Buna dayanamıyorum Leonel! Artık bu hayata devam edemeyeceğim.

Ve herhangi bir cevap beklemeden yatmaya gitti.

– Constança! — Leonel açıklama getirmek istedi. — On beş gün boyunca evden dışarı çıkmayacağım. Duydun mu?

Yanıt gelmedi.

– Constança! —, diye ısrar etti.

Duymazlıktan geldi.

9

Constança uyandığında biraz sakinleşmişti, üzerini düzeltirken Leonel'i uyandırmak istemedi. Kahvaltıyı hazırladı ve ardından odaya gittiğinde onu uyanmış buldu.

– Benim için pencereyi açar mısın? — diye sordu Leonel.

Söyleneni yaptı ve genç adam köpeği çağırdı.

– *Dog*!

Dog geldi ve defalarca zıplayıp havlayarak pencereden içerideki sahibini gözetledi.

Leonel giyindi ve birlikte kahvaltı yapmak üzere mutfağa gittiler, çiftliğe açılan kapı açıktı, *Dog* patilerinden birini kapı aralığına koymuş sanki içeriye girmek istiyormuş gibi orada duruyordu.

Kahvaltıyı bitirip köpeğe mamasını verdiler ve sabahın temiz ve ılık havasını solumak için dışarı çıkmak üzere hazırlanırlarken beklenmedik bir anda karşılarında Dona Maria Pedrosa'nın hizmetçisi olduğunu söyleyen güzel yüzlü bir kız belirdi. Patronu, onlardan müsait olduklarında eve gelmelerini istiyordu. Bunu söyleyip ortadan kayboldu.

– Ne isteyecek acaba? — diye kendi kendine sordu Leonel.

– Çiftliği terk etmemizi istemesin? — diye sorguladı Constança.

Güzelce giyinip saçlarını taradıktan sonra neşe içinde zıplayan *Dog*'un eşliğinde yola koyuldular.

İçeriye buyur edildiler ve onları küçük bir salonda iki küçük çocuk ile birlikte Dona Maria karşıladı.

Onlara oturmalarını söyledi ve ardından kendisi de oturdu.

– Bunlar, size bahsettiğim iki çocuk. Janito ve Miguelito. Yalnız kalmamamı sağlıyorlar ve evimizi şenlendiriyorlar.

Ardından, eve kadar gelmelerini istemesinin nedenini açıkladı.

Çocuklar ufak bir parti düzenlemek istemişlerdi. O da bir pasta yapmıştı. Ve Leonel ile Constança'yı onlarla birlikte çay içip birer dilim pasta yemeleri için davet etmişti. Bunun yanında, çocuk sahibi olmadıklarından bu iki çocuğun partisinde bulunmaktan mutluluk duyacaklarını düşünmüştü.

– Clarinda! — diye çağırdı. — Gel, bu partide bizimle birlikte otur. Aileden birisiymiş gibi bana yardımcı oluyorsun.

Çiftliğe onları çağırmaya gelen kız oturup zevk ile pasta yiyip çay içerek diğerlerine eşlik etti.

Telaş içerisindeki Leonel ve Constança ne diyeceklerini bilemiyorlardı. En sonunda, Leonel söyleyecek birkaç söz bulmuştu.

Bu cömert davet için minnettardı ve bu iyilik için Dona Maria ile bu tatlı çocuklara ve Clarinda'ya kalpten sağlık ve mutluluk diliyordu.

Constança'nın ağzından da birkaç kelime çıktı.

– Dona Maria, çok sevgili hanımefendi, yaptıklarınız için teşekkürler.

Dona Maria her ikisini de öpüp uğurladı.

Çocuklar, davetlileri kapıya kadar geçirdi ve neşe içerisinde *Dog* ile oynadılar. Bir kez daha öpüşme ve uğurlama faslı yaşandı.

Sonra, gözden kaybolmak üzereyken Leonel ile Constança arkaya dönüp Dona Maria, Janito, Miguelito ve Clarinda'ya bakarak el salladılar.

10

Böylece, kırın temiz havasını içlerine çekerek, kitap okuyup yazı yazarak, huzur içerisinde günler ilerledi.

Sonunda, aralıksız birkaç günü birlikte geçiriyorlardı.

Constança yalnızca bazen alışveriş yapmak üzere dışarı çıkıyordu. Domates, biber ve bostandaki daha pek çok üründen, Dona Maria Pedrosa'nın talimatı ile çiftliğin bahçıvanı zaten bolca getirmekteydi. Dükkânlara, ekmek, bakkaldaki bazı ürünler ile et ve

balık almak için gidiyordu. Az miktarda almasına karşın iki sebepten son derece iyi muamele görürdü. Öncelikle, müşterilerin çoğu veresiye ile alışveriş yaparken o peşin ödüyordu. İkincisi ise, uzun bir süredir Dona Maria Pedrosa'nın çiftliğindeki evde kocası ile yaşayan hanım olarak tanınmasıydı.

İlk olarak kiralık ev ararken girdikleri bakkalın sahibi oldukça yalakaydı. Karısı Isabel ise, Leonel'e çiftlikte evi gösterdiği ilk andan itibaren son derece cana yakın ve nazikti, Constança ile konuşmak ve ona civarda yaşanan olayları anlatmak çok hoşuna gidiyordu.

O gün, yeni bir hadise vardı. Bir adam, bir kadın ve iki erkek çocuğundan kurulu bir akrobat grubu davul çalarak insanların dikkatini çekiyordu. Çocuklar birkaç akrobatik hareket yapmaktaydılar. Kadın, yardımcılarından gösteride topladıkları parayı alırken adam da sıra dışı bir numara yapmaktaydı.

– Bunu aklım almıyor, Constança Hanım, gerçekten anlamıyorum. Adam, bir meşale alıp yakıyor, onu içine çekiyor ve ağzından devasa bir alev çıkıyor.

Alışveriş torbaları ve bu hikâye ile birlikte Constança eve döndü.

– Geç kalınca endişelendim — dedi Leonel.

Constança'nın *Dog*'un havlaması ile uyandığı günü saymazsak zaman sakince ilerliyordu. Her zamanki neşeli havlamalardan değil, bu sefer gergin, çılgınca ve öfkeliydi.

Leonel uyanmıştı.

– Duyuyor musun? Dışarıda biri var.

Leonel yataktan sıçrayarak kalktı ve aklına hemen şüphe düştü: Acaba gelenler polis miydi? Evin izini bulmuş olabilirler miydi?

– Kim olduklarına bakacağım!

– Dikkatli ol Leonel! — diye uyardı Constança.

– Sen ses çıkarmadan burada kal.

Bir elinde fener, diğer elinde tüfeği ile birlikte kapıyı açtı.

Neredeyse kahkaha atacaktı.

Koyu renkli büyükçe bir köpek, etrafta zıplayarak öfke içinde havlayan *Dog*'un tabağındaki mamayı yiyordu.

Fenerin ışığını görünce Leonel'in geldiğini anlayan koyu renkli köpek hemen kaçtı ve *Dog* sakinleşip sahibinin bacaklarının dibinde her zamanki gibi sıçramaya başladı.

– Korkuttun bizi — diyerek gülümsedi Leonel.

Günler böylece hızla ilerlerken, bir gün beklenmedik bir anda, sabah vakti Valdo çıkıp çiftlik evine geldi.

Neden geldiğini açıkladı. Parti Sekretaryası, Leonel'e yeni ve çok önemli bir görev veriyordu. Kısa bir süre içerisinde yola çıkarak en fazla iki hafta içerisinde görevini tamamlaması gerekiyordu.

Leonel, sözünü kesti.

– Bu evden ayrılıyor muyuz? Peki ya Constança?

– Hayır, evden çıkmıyorsunuz. Buraya geri döneceksiniz. Constança da seninle gelebilir.

Sorun şuydu ki, o güne kadar Coimbra bölgesinin Parti Sekretaryası ile bağlantısını kuran yoldaş Emídio ortadan kaybolmuştu. Bölgede *Avante!*[1]'nin dağıtımından sorumlu olan yoldaş onları durumdan haberdar etmişti. Örgüt derinden bölünmüş ve yoldaşlar açık bir çatışma içine girmişlerdi. Durum bu şekilde devam edemezdi. Çeki düzen vermek gerekiyordu. Emídio görevini yerine getirmiyorsa, yerine başkasını getirmek gerekecekti. Leonel Parti Sekretaryası delegesi olarak oraya gidecekti. Görevini, en fazla on beş gün içerisinde yerine getirmeliydi.

Ev meselesine gelince, üç aylık kirayı şimdiden ödemeli ve evden geçici bir süre uzak kalacak olmalarını mazur göstermek üzere yakın bir aile ferdinin hayatını kaybettiği ve böyle bir durumda aileye yardımcı olmaları gerektiğine benzer bir bahane bulmalıydılar.

– Annemin öldüğünü söyleyebilirim — dedi Constança — her ne kadar yıllar önce ölmüş olsa da.

– Peki ya köpeğimiz? — diye sordu Leonel endişe içerisinde. — Onu terk edemeyiz. Burada açlıktan ölür. Ayrıca başta Dona Maria olmak üzere, burada yaşayan insanlar ortadan kaybolduğumuzu garipseyeceklerdir.

Valdo cevap vermeden önce bir süre düşündü.

– Öncesinde Marinha Grande'ye gideceksin. Oradaki yoldaşlara sor bakalım, senin yokluğunda ona bakabilirler mi. Eğer kimseyi bulamazsan, sen dönene kadar ben onunla ilgilenirim.

Ç.N.: PCP'nin haftalık gazetesi. 25 Nisan 1974'teki devrimden önce yasadışı olarak basılıp dağıtılıyordu.

Gidiş tarihini kararlaştırmak için beklememize gerek yok. Yarın sabah tekrar geldiğimde ne zaman gideceğine karar veririz.

– Peki ya araç?

– Doğal olarak bunu hesaba kattık. Tabii ki bu kadar uzun bir mesafeyi bisikletle kat etmenizi beklemiyoruz. Yolcu treni ile gitmeniz de tehlikeli olacaktır.

Ancak, gece boyunca yolculuk yapan, her istasyonda uzun süre mola veren ve yolcular için bir tane kompartımanı bulunan yük treninde seyahat edebilirlerdi.

– Coimbra'ya bisikletinizi götürmeniz gerekmediğine göre, Cela Nova istasyonuna kadar yürüyerek gidip akşam saat dokuzdaki yük trenine binmelisiniz.

Seyahat için belirledikleri tarih, hafta içine denk gelmişti. Coimbra'daki eski istasyona henüz öğlen olmadan varacaklardı.

– İstasyondaki kafede kahvaltı yapabilir ve ardından şehre gidecek treni yakalayabilirsiniz. Orada Sofia Sokağı'na yönelip Modelo Kitabevi'ni bulmalısınız. Sahibi yoldaşımızdır ve sabahları yanında başka hiç kimse bulunmaz. İkiniz içeri girip Cesário Bey'i sorun, karşınızdaki kişinin o olduğunun teyidini aldıktan sonra, onu Emídio'dan dolayı aradığınızı söyleyin. Ardından, yoldaş size ne yapmanız gerektiğini anlatacaktır.

– Her şeyi not ettin mi?

– Evet, merak etme.

– Evde kendinizi tehlikeye atacak hiçbir şey yok, değil mi?

– Hayır, endişelenme. Bazı not kâğıtları, az sayıda kitap ve birkaç tane *Avante!* dışında hiçbir şeyim yok. Zaten onları da yanımızda götürüyoruz, bir de ufak bir çantanın içinde birkaç yedek elbise.

– Coimbra'da *Avante!*'nin dağıtımından sorumlu olan yoldaştan — diye devam etti Valdo — ne zaman döneceğinizi öğrenirsiniz.

Valdo veda edip ayrıldı.

Gerçekleştirecekleri yolculuğun haberini alan Constança'nın yüzünde alışılmadık bir sevinç ifadesi belirdi.

– Harika! İlk kez iş için evden ayrıldığında sana eşlik ediyor olacağım.

11

Leonel yeniden Marinha Grande'ye gitti.

Toplantı gece gerçekleşti. Yoldaşların tamamı heyecan içerisindeydiler. Parti'ye ve gençlik örgütüne katılımlar artmıştı. Yeni üyeler son derece istekliydiler.

- Parti yeniden doğdu ve gücü doruk noktasında — diye vurguladı Abel.
- Bak, Vasco! — dedi Leonel oradan ayrılmadan önce. — Şimdi senden bir isteğimiz olacak. Çok sevdiğim küçük bir köpeğim var. Sen, burada istasyona yakın oturuyorsun. Yük treninin her geçişinde uyandığını söylemiştin. İşte ben o trenle bundan tam on beş gün sonra seyahat edeceğim. Ben dönene kadar köpeğe bakman için istasyona gelip onu alabilir misin?
- Tabii dostum. Seni nasıl reddedebilirim?
- Dönmeden önce haber vereceğim.
- Anlaştık.

12

Yola çıkıp Cela Nova'da yük trenini yakalamaları gereken gün gelip çatmıştı. Bir önceki gün Dona Maria'nın evine gidip bir süre ortalarda gözükmeyeceklerini açıklamışlardı.

Kahvaltı yaptılar. Giysi dolu torbaları, içine kitaplarını koydukları çantayı ve defterleri ile evde bulunan birkaç sayı *Avante!*'yi yanlarına aldılar.

Mutfağa giriş kapısında, *Dog* sabırsızca onları bekliyordu.

- *Dog*, dostum — dedi Leonel köpeği okşayarak. — Sen de bizimle geliyorsun, ancak yolda senden ayrılmamız gerekecek.

Dog, sanki sahibinin sözlerini anlıyormuş gibi kâh kulaklarını dikleştiriyor, kâh aşağıya sarkıtıyordu.

- Sakin ol dostum — diye devam etti Leonel. — Trene bizimle birlikte bineceksin ve yolda seni emin ellere teslim edeceğiz. Yalnızca iki haftalığına. Sonra gelip seni geri alacağız.

Dışarıya çıktılar, kapıyı kapatıp yola koyuldular.

Yük treni çoktan istasyona gelmişti. Ortamdaki sessizliği, yalnızca vagonların metalik sürtünme sesi bozuyordu.

Yolcular için kompartımanı bulunan vagon tam önlerindeydi. Leonel alelacele bilet satın almaya gitti. Ardından, hızlıca trene binip *Dog*'u hemen koltuğun altına sakladılar.

– Sakin olman lazım *Dog*, trene bizimle binmen yasak. Sadece Marinha Grande'ye kadar dayanmalısın.

Tren bir süre daha orada kaldıktan sonra ağır ağır hareketlenerek kuzeye doğru yol almaya başladı.

Marinha Grande istasyonunda, Vasco söz verdiği gibi onları beklemekteydi.

Hareket etmek üzereyken, *Dog*'u perona doğru itip yoldaşlarına teslim ettiler. Tren yeniden yola koyuldu, ancak *Dog* beklenmedik bir şekilde Vasco'nun elinden kurtularak peron boyunca trenin hızına ayak uydurmaya çalışarak koşmaya başladı. Koşmaya devam etmesine karşın, her geçen saniye biraz daha geride kalıyordu. Pencereden bakmakta olan Leonel, sonunda köpeğin karanlıkta kaybolduğunu gördü.

13

Dog'u düşünerek hüzünlenmeleri ile geçen gecenin ardından öğle vakti gelmeden Coimbra'nın eski tren istasyonuna vardılar. Trenden inip istasyondaki kafede kahvaltı yaptılar ve onları yeni istasyona götürecek olan trene bindiler. Sofia Sokağı'na varana dek defalarca yolu sordular, hatta sokağa vardıklarında da Modelo Kitabevi'nin yerini sormaya devam ettiler.

Cesário tezgâhın arkasında onları beklemekteydi. Onları karşıladıktan sonra onu takip etmelerini söyledi. O önden gidecekti. Yakında oturuyordu. Evi geniş ve iyi döşenmişti.

Varır varmaz bağırdı: — Ivone! — ve güzel yüzlü genç bir kadın hemen yanlarında belirdi ve Cesário onu tanıttı:

– Eşimdir. Yoldaşlar evde bizimle kalacaklar.

O ve Leonel ise gitmek üzere evden çıktıklarında Ivone evde kalıp Constança'ya eşlik edecekti.

Yorgun olmalıydılar. Ivone'un onlara göstereceği odalardan birinde uyuyabilirlerdi.

– Seni güncel durumla ilgili bilgilendirebilecek birkaç yoldaşı bu gece yanımda getirmeye çalışacağım — dedi Cesário Leonel'e.

Akşam, Cesário eve döndüğünde, Leonel ile Constança çoktan kalkmışlardı.

Birlikte akşam yemeği yiyip beklemeye koyuldular.

İki yoldaş geldi ve Cesário onları tanıttı: Bölge Komitesi'ni diğer birkaç kişiyle birlikte yeniden organize eden Manuel ile Alberto. Leonel'in kendisini tanıtmasına gerek yoktu. Parti Sekretaryası tarafından, mevcut durumu çözmeye yardımcı olması için gönderilen bir yoldaşın geleceğinden haberdardılar.

İlk söz olan Manuel oldu. Yaşı henüz çok genç, sesi ise canlı ve berraktı. Çözülmesi gereken en acil sorunun, Bölge Komitesi'nin yeniden organize edilmesinden sorumlu olan yoldaş Emídio'nun davranışları olduğunu teyit etti. Her zaman kendi isteğini dayatmaya çalışıyordu. Bununla birlikte, Leonel'in geleceği duyurulduğundan beri ortalarda görünmemişti.

Manuel, bunun ardından her birinin görevleri ile ilgili bilgi verdi. O, Akademik Dernek'te büyük etkisi bulunan üniversitedeki bir grup yoldaş ile bağlantı kurmasının yanında, Figueira da Foz istasyonunda çalışan bir demiryolcu yoldaş ile de on beş günde bir gerçekleşen toplantıların arasında görüşüyordu. Alberto, Montemor-o-Velho'dan bir grup çiftçi ile toplanıyordu.

– Kaybedecek vakit yok — dedi Leonel. — Hemen yarın Figueira'ya ve Montemor-o-Velho'ya gidip yoldaşlar bulunmalı ve onlara durum izah edilmeli.

– Ben onları götürürüm — dedi Cesário. — Araba ile uzun sürmez.

14

Doğrudan, Figueira istasyonunda çalışan demiryolcu Fonseca'nın evine gittiler. Manuel daha önce oraya defalarca uğramıştı.

Kapıyı açan ev sahibi gelenleri asık suratı ile karşıladı.

– Ne işiniz var burada? Benim artık sizinle görülecek işim yok.

– Ama bizim seninle var yoldaş — dedi Manuel.

– Daha önce söylediğim gibi. Artık sizi görmek istemiyorum.

– Nedenini açıklayabilir misin?

– Evet. Sebep şu: Siz yeniden örgütlenme girişiminden geri adım attınız. İşte bu yüzden.

– Hayal âlemindesin yoldaş. Her birimiz çalışmaya devam ediyoruz. Bunu senin kafana kim soktu?
– Beni bilgilendirmekle yetkili olan kişi. Yeniden örgütlenme yöneticisi, Emídio yoldaş.
– Peki, her şey ortada — dedi Alberto.

Böylece ona, Emídio'nun kendisi tarafından yaratılan sorunu çözmeye yardımcı olması için Parti Sekretaryası tarafından bir yoldaşın gönderildiğini haber alır almaz, Emídio'nun Parti Sekretaryası önüne çıkmayı bile bıraktığını anlattılar.

– Mümkün değil! — diye bağırdı Fonseca.
– Hakikat bu dostum. Her zamanki gününde yapacağımız bir sonraki toplantıya mutlaka gel. — dedi Cesário. — Durumu kendi gözlerini göreceksin.

Fonseca'nın şaşkınlığı her halinden belli oluyordu.

– Mutlaka gel yoldaş — diye ısrar etti Manuel. — Sana güvenebilir miyiz?

Fonseca, başta biraz tereddüt etse de sonunda öneriyi kabul etti.

– Orada olacağım.

Buluşmanın sona ermesi ile birlikte Manuel, Alberto ve Cesário öğle yemeği için ufak bir restorana girdiler. Yemeğin ardından biraz zaman öldürüp Montemor-o-Velho'ya doğru yola koyuldular. Kasabaya vardıktan sonra paydos saatinin üzerinden bir saat daha geçmesini bekleyip Carlos'un evine yöneldiler.

Fonseca'nın aksine, Carlos biraz şaşırmış olsa bile yine de gelenleri doğal bir biçimde karşıladı.

– Sizi burada, karşımda görmeyi beklemiyordum. Emídio bana sizin pes ettiğinizi bildirmişti. Görüyorum ki beni yanıltmış.
– Yalnızca seni değil, Figueira'daki yoldaşları da yanılttı.
– Biliyorsunuz ki toplantılarda kendi fikirlerini dayatmasını onaylamıyordum. Bununla birlikte böyle bir ahlaksızlık yapmasını beklemezdim.
– Gelecek toplantıya mutlaka gel yoldaş. Her zamanki gününde, her zamanki yerinde.
– Orada olacağım.

15

O gün hepsi tam kadro hazır bulundular. Cesário, Ivone, Leonel ve Constança çoktan akşam yemeklerini yemişlerdi.

– Emídio vakası çözüldü — dedi Leonel. — Maskesi düştü. Artık kesin olarak ortalarda görünmeyecektir.

Şimdi durumu, yeniden örgütlenme sürecini, görevlerini, Parti Sekretaryası ile bağlantının nasıl ve kim tarafından sağlanacağını daha iyi değerlendirmeleri gerekiyordu.

Yoldaşlar birbiri ardına söz aldılar. Emídio'nun davranışları, yalanları ve kışkırtıcı entrikaları Figueira ile Montemor-o-Velho'daki yoldaşların Coimbra'daki yoldaşlarla iletişime geçmeyi reddetmeleri sonucunu doğurmuş ve başlatılan yeniden örgütlenme çalışmalarını sekteye uğratmıştı.

– Parti'nin Alfarelos'taki demiryolcular ile bağlantısını genişletmek için şartlar uygundu — dedi Manuel. — Bu işi yeniden nasıl ele alabileceğimize bakmamız lazım.

Burada, Coimbra'da, bir kumaş fabrikanın yanında, *Avante!*'nin dağıtımından sorumlu olan yoldaş ve üniversite ile de bağlantı kurduk, ancak bunun dışındaki tüm birimler durdu — dedi Cesário. – Yeni görevlerimizi yerine getirmek kolay olmayacak.

Figueira'dan katılan demiryolcu dışındaki tüm yoldaşlar aynı doğrultuda konuşmalar gerçekleştirdiler.

Her birinin daha önce üstlendikleri sorumlulukları sürdürmelerinde karar kıldılar. Geriye yalnızca hangi yoldaşın Parti Sekretaryası ile bağlantıyı sağlayacağını seçmek kalmıştı.

– Bence bu görev için en ideal olan yoldaş, Cesário — diye beklenmedik bir acele ile öneride bulundu Fonseca, — İçimizde en öne çıkan ve yetenekli olan o.

– Yanılıyorsun Fonseca — dedi Cesário. — En ideal olan ben değilim.

– Sana katılıyorum Cesário — dedi Albero. — Bugüne dek çok önemli çalışmalar yaptın ama bu görev için en uygun kişi olduğunu düşünmüyorum. Ben, Manuel'i öneriyorum.

– Katılıyorum — dedi Cesário.

– Ben de katılıyorum — diyerek onu destekledi Carlos.

– Ben Cesário'yu önermekten vazgeçmiyorum — diye ısrar etti Fonseca.

– Ya sen Manuel? — diye sordu Alberto. — Cesário, ben ve Carlos seni öneriyoruz. Ne dersin?

Manuel cevap vermeye başlamadan önce bir süre düşündü. Yeni sorumluluğun ağırlığını mı ölçmekteydi? Sonunda karar verdi:

– Kabul ediyorum.

Toplantı böylece sona erdi. Leonel, Coimbra'ya gitmek üzere yola çıkacaktı. Yoldaşlar vedalaşıp dışarı çıktılar.

Ayrılmadan önce, Cesário onları arabası ile eski istasyona bırakabileceğini söyledi.

Gece Cesário, Leonel'e *Avante!*'nin dağıtımından sorumlu yoldaşın onunla konuşmak istediğini, bu yüzden de onu beklemesini söyledi. Diogo gecikmedi. Dağıtım aygıtı aracılığı ile Leonel'in Coimbra'ya gelişini ayarlayan yoldaşın ta kendisi idi.

Leonel'in sabah yola çıkacağını teyit ettikten sonra yük treninin Marinha Grande'den geçişi sırasında onu orada bekleyecek kişilerin olduğu bilgisini verdi. Söylediğine göre önemli ve gayet olumlu haberler alacaktı.

Constança asık suratı ile onu karşıladı.

– Her şey yolunda gitti — dedi Leonel. — Sen neler yaptın, Constança?

Omuzlarını silkti, ağzından ne dediği anlaşılamayan tek bir hece döküldü ve cevap vermedi.

– Neler oluyor? Neden cevap vermiyorsun? Sorun nedir?

– Hiç — diye yanıtladı sonunda aksi bir biçimde. — Evde bana eşlik eden yoldaş gayet sıcakkanlıydı. Ama ben burada bir süs eşyası değilim. Eğer böyle devam edeceksek, ben sadece seninle yatmaya yarıyorsam, bu iş burada biter.

Ve hızlıca yatmaya gitti.

– Constança! — diye üsteledi Leonel.

Cevap gelmedi.

Sonunda hüzünlü bir halde yatağa uzanan Leonel'in uykuya dalması vakit aldı.

Sabah kalktıklarında Constança'nın yüzündeki aksi ifade kaybolmamıştı ve mesafeli davranmaya devam ediyordu.

– İyi uyudun mu? — diye sordu Leonel.

Cevap anında gelmedi.

– Uyudum.

– Tavırlarını anlayamıyorum — diye homurdandı Leonel. — Memnuniyetsizliğini anlıyorum. Ama bu, davranışını haklı çıkarmıyor.

Konuşmaları burada son buldu.

Giysi torbaları ile Leonel'in çantasını hazırladılar. Öğlen olmadan, Cesário onları arabası ile eski istasyona bıraktı.

Kucaklaşıp vedalaştılar.

– Bize çok yardımın dokundu — dedi Cesário.

Yük treni yola çıkmaya hazırlanıyordu. Biletlerini aldılar. Yolcu kompartımanının bulunduğu vagonun yanlarına yaklaşmasını beklerken bir süre daha konuşmayı sürdürdüler. Tren kalkmadan hemen önce Constança bindi, ardından da Leonel son bir kez daha Cesário'ya sarılıp trene atladı.

Tren ağır ağır ve büyük bir gürültü çıkararak hareket etti. Camdan sarkıp el sallarlarken istasyon her geçen an biraz daha geride kalıyordu.

Yük treni Marinha Grande'de durdu. Leonel, camdan dışarıya doğru sarktı.

Vasco, yanında Marisa ile istasyona onları beklemekteydi. Leonel ile konuşmak için o tarafa doğru koştular.

– Muhteşem haberlerim var yoldaş. Personel hareketlendi. Greve gidiyoruz. Baksana, bir iyi haberim daha var.

Vasco ile Marisa'nın yanında, vagona dönüp sahibini tanıyan *Dog* sevinç içinde zıplamaktaydı.

Leonel aşağıda inip onu aldı ve kompartımana çıkartarak koltuğunun altına yerleştirdi.

– Rahat dur *Dog*. Biliyorsun ki burada bizimle bulunman yasak.

Dog anladı ve sahibinin ellerini yalayarak itaatkâr bir biçimde sessizce saklandı.

Vasco neşe içinde bağırdı:

– Hey! Eğer *Dog*'u yanına almak istemeseydin, biz seve seve ona bakardık. Görüşmek üzere, yarın seni burada, Marinha Grande'de bekliyor olacağız.

Yük treni yoluna devam edip sonunda Cela Nova'ya ulaştı.

Parlak sabah güneşi göz alıyordu. *Dog*, kâh koşarak, kâh zıplayarak, kâh havlayarak sahiplerine eşlik ediyordu.

Çiftlik evine vardıklarında, Constança tüm seyahat boyunca uyuyarak ya da uyuyormuş gibi yaparak koruduğu sessizliğini bozdu.

– Buraya gel *Dog* — deyip köpeği okşamaya başladı. — Sen benim buradaki tek arkadaşımsın.

Leonel bir kez daha Constança ile konuşmaya çalıştı.

– Sen de duydun dostum. Marinha'da bir grev başlayacak. Yarın fabrikalardaki mesai başlangıç saatinin de öncesinde Marinha Grande'ye varıp yoldaşlarla toplantı yapmam gerekecek. Bu gece yola çıkmalıyım.

Constança bir süre sessizliğini muhafaza ettikten sonra uzun uzun konuştu.

Riskli bir iş olduğuna göre Leonel hapse girebilirdi. Öyle bir durumda ne yapacaktı? Eğer o dönmezse, kız kardeşlerinin evine geri dönecekti. Burada sonsuza dek onu bekleyemezdi.

Tüm bunları sakin ve neredeyse kayıtsız bir sessiz tonu ile söyledi.

– Haklısın, Constança — diyerek onu onayladı Leonel. — Haklısın. Umuyorum yakalanmam ve grevin ardından eve dönerim. Ancak söylediğin gibi böyle bir ihtimal bulunuyor. Haklısın.

Ona yolculuk için gerekli parayı bırakabilirdi. Kendisine fazla para kalmayacaktı, ancak bu sorunu Marinha Grande'deki yoldaşları ile çözebilirdi.

Sohbet sona ererken Leonel ekledi:

– Biliyorsun, Constança. Buradan gece yarısı ayrılacağım.

Constança'dan yanıt gelmesi zaman aldı. Biraz bekledikten sonra beklenmedik bir hareketle Leonel'in yanında yaklaşıp ona bir öpücük verdi.

– Umuyorum her şey yolunda gider.

16

Leonel bisikletine binip gece yarısı yola koyuldu. Constança hâlâ uyuyordu.

Yolda, çimento fabrikasından geçerken sıra dışı bir sürprizle karşılaştı: Geceleri iyice aydınlatılan mekân kapkaranlıktı.

– Bu, iyiye işaret — diye düşündü.— Eğer ışıklar sönükse grevdeler demektir.

Sabah olmadan Vasco'nun evine ulaştı. Abel ile Tomás çoktan gelmişlerdi.

Tomás grevin başarıya ulaşacağından kuşku duymadığını gösteriyordu.

– Zafer kesindir! — diye heyecanla haykırdı.

Daha yapacak çok iş var — diye araya girdi Abel.

Yapılması gereken çoktan yapıldı, diye ısrar etti Tomás.

– Pekâlâ, dostlar — dedi Leonel. — Esas olan, grevi nasıl yöneteceğimizi kararlaştırmamızdır. Şu andaki görevimiz bu.

Tomás yeniden söz aldı.

Onun görüşüne göre, Leonel ile birlikte Vasco, kendisi ve Abel'den oluşan Yerel Komite tüm gün boyunca aralıksız toplantı halinde olmalıydı. Öğle yemeği vakti, içlerinden biri Boniné kardeşler ile birlikte patronların vereceği tepkiyi görmeye gidebilirdi. Grevin temel taleplerini cam sanayii patronlarına doğrudan bildirenlerin Boniné kardeşler olduğunu hatırlatıyordu.

– Aralıksız toplantıdan ne kastediyorsun? — diye araya girdi Abel. — Hepimiz, Vasco'nun evinde oturup gelişmeleri mi izleyeceğiz? Çok saçma yoldaş. Bizim görevimiz işçilerin yanında bulunup grev kırıcıları engellemek ve işçilerin taleplerine şüphe ile yaklaşılan fabrikalarda grev gözcülüğü yapmaktır.

– Ne şüphesi? — diye bağırdı Tomás.

– Mesela, pencere fabrikası – diye yanıtladı Abel.

– Abel haklı, Tomás — dedi Vasco.

– Leonel, yoldaşlarının coşkulu ses tonlarının aksine sakin bir şekilde söze girdi.

– Abel tamamen haklı. Her birimiz fabrikaların kapısında bulunmalı ve gereken yerlerde grev gözcülüğü yapmalıyız.

Bu sorunu çözdükten sonra görev dağılımı yaptılar. Vasco, çok sayıda kararlı yoldaşın bulunduğu kristal fabrikasına uğrayacak, ardından benzer durumdaki diğer fabrikaları gezecek, son olarak da işçileri aldatmada uzman olan Roldãoların sahibi olduğu fabrikanın kapısına yerleşecek ve onların hamlelerine karşı tetikte olacaktı. İşçilere taleplerinin kabul edildiğini söyleyerek onları dağıtabilir ve grev kırıcıların patrona hizmet etmesini

kolaylaştırabilirlerdi. Halbuki işçilerinin taleplerine verilecek cevabın muhatabı, kurulda patronlarla pazarlık etmekle görevlendirilen Boninélerdi.

– Bu yüzden, pencere fabrikasına ben gideceğim. Bu işi bana bırakın.

– Ben de seninle geleceğim — diye atıldı Leonel. — En büyük zorluk orada çıkacaksa, senin yanında olacağım.

Oraya vardıklarında, bir grup işçi çoktan iş yerine varmış ve mesai başlangıç saatini beklemekteydi.

Fabrika kapısında, bir GNR[2] ekibi dikkatlice personelin hareketlerini izlemekteydi. Muhtemelen, daha önce hiç grev gerçekleşmeyen bu fabrikada, diğer fabrikalardan işçilerin gelip de grev çadırı kurmamaları için patron tarafından önlem olarak çağrılmışlardı.[2]

Abel ile Leonel hiç vakit kaybetmeden tek tek işçilerin yanına giderek onları iş başı yapmamaya ikna etmeye çalıştılar.

İkisinin yaklaşımları birbirinden farklıydı. Leonel sakin ve berrak ses tonu ile konuşmaktaydı. Carlos Gallo'da çalıştığını söyledi. Orada da, diğer tüm cam fabrikalarında olduğu gibi greve katılım eksiksizdi. İyi düşünmeliydiler. Eğer pencere fabrikası işçileri işbaşı yaparsa, diğer fabrikaların patronları bundan yararlanıp grev kırıcılığın önünü açabilirlerdi. İşçiler Leonel'i dikkatli dinliyor olsalar bile, çok azı ikna olmuş görünüyordu.

Abel'in konuşma tarzı farklıydı. Herkesin duyabileceği bir biçimde yüksek sesle konuşuyordu. Ve pek çoğunun tereddüt içerisinde olduğunu görünce bağırarak bir çağrıda bulundu:

– Yoldaşlar! Grevdeki cam sektörü işçileri adına pencere fabrikasında iş başı yapmamanız için çağrıda bulunuyorum.

Daha fazla söze gerek yoktu.

GNR'nin müdahale etmek için bu anı beklediği söylenebilirdi.

– Bu ukala buraya ders vermeye mi gelmiş? Asıl dersi şimdi biz sana verince göreceksin!

Jandarmalar hemen Abel'i yakaladılar, yüzüne cop ile vurarak yere devirip sürüklediler. Onu tutuklayıp oradan hızlıca ayrıldılar.

Ç.N.: Guarda Nacional Republicana: Ulusal Cumhuriyet Muhafızı. Bizdeki jandarma.

Leonel yoldaşına yardım etmek üzere koşsa da, o karmaşada GNR çoktan gözden kaybolmuştu.

Pencere fabrikası personelinde garip bir hareketlilik gözlemleniyordu. Bir oraya bir buraya giderek birbirleriyle konuşan işçiler ne yapacaklarına karar vermeye çalışıyorlardı.

Sonuç sürprizdi. GNR'nin müdahalesi beklenenin tam aksi bir sonuç doğurmuştu. Ve Leonel şaşkınlık içerisinde, pencere fabrikası işçilerinin işbaşı yapmayıp fabrika kapılarını kapatarak dağılmaya başlamalarını izledi.

Leonel'e göre şimdi yapılması gereken Abel'in bir an önce serbest kalmasını sağlamaktı.

Saat henüz sabahın sekiziydi. Yerel Komite'den yoldaşlar yalnızca iki saatte bir Vasco'nun evinde toplanarak grevin ilerleyişini yakından takip etmeyi kararlaştırmışlardı.

Leonel, saat ondaki toplantıyı hareketsiz kalarak bekleyemezdi. Vasco'yu bulup ne yapacaklarına karar verme umuduyla kristal fabrikası ile Carlos Gallo'nun giriş kapılarına koştu.

Sonunda onu buldu. O da bir sürü fabrikayı dolaşmış ve hepsinin grevde olduğunu teyit etmişti. Yoldaşlar giriş kapılarında, Boninélerden gelecek olan patronların işçilerin taleplerini kabul ettikleri haberini bekliyorlardı.

– Bir iyi, bir de kötü haberim var canım yoldaşım. Pencere fabrikasında üretim durdu. Ama Abel'i dövüp tutukladılar.

Şu ana dek edindikleri bilgilere göre fabrikaların tamamı durmuştu. Şimdi, fabrikaların kapalı kapılarının önünden ayrılmayarak ufukta beliren zaferi beklemeye koyulacaklardı.

Pencere fabrikasında üretimin durduğu haberi tüm işçilere yayılırken, cam sektöründe greve katılımın tam olduğundan ve patronların işçilerin taleplerini karşılamaya razı olacağından emin bir biçimde artık sonucun Boniné kardeşler tarafından bütün sektöre ilan edilmesini beklemeye başladılar.

Ardından, bir yandan zaferi kutlarken diğer yandan da personeli GNR karakolu'na yönlendirerek Abel'in serbest bırakılmasını istemeyi planlıyorlardı.

Gün ortasında, yeniden Vasco'nun evinde buluştular. O ve Tomás. Boninélerin ortaya çıkması uzun sürmedi. Patronlar, yaygın bir katılımla iş bırakılması ve bazı fırınların durması üzerine işçilerin

sunduğu tüm talepleri kabul etmişlerdi. Şimdi yapılması gereken, planlandığı gibi zaferi kutlayacak olan işçileri GNR karakoluna doğru harekete geçirip Abel'in serbest bırakılması istemekti.

Bir saat sonra, personel karakolun yanında toplanmaya ve Abel'in tutuklanmasını protesto etmeye başlamıştı.

Kapıdaki nöbetçi jandarma yerinden kıpırdamamakta kararlı görünüyordu.

– Hemen buraya gel çavuş! — diye bağırıyorlardı.

Karakolun saldırıya uğramasından endişelenerek korku içerisinde ortaya çıktı. Ürkekliğini, kibri ile gizlemeye çalışıyordu.

– Ona zarar vermeyeceğiz, hapiste birkaç gün kalması ona iyi gelecektir! — diye bağırdı bir taraftan titreyen sesi ile.

– Bir gün bile kalamaz! — diye haykırdı eylemcilerden biri ve hemen ardından diğerlerinden destek gördü.

Çavuş kısa süre içerisinde yenilgiyi kabullendi. Yenildiğini ilan ederken titreyen dişleri ile kastanyetlere benzer bir ses çıkarıyordu.

– Bu boktan herifi yanınızda mı götürmek istiyorsunuz? Alın! Zaten, ben de onu burada yanımda istemiyorum!

Abel'i sertçe iterek dışarıya fırlattı.

Morarmış gözü ve kanayan başı ile Abel yoldaşlarından destek alarak doğruldu ve Boninélerin aracına taşınıp Tomás ve Vasco ile birlikte oradan ayrıldı.

Ardından, Vasco'nun evinde Boniné kardeşler ile Leonel'in de katıldığı bir Yerel Komite toplantısı düzenlediler.

Hiç vakit kaybetmediler. Leonel, bir sonraki gün mesai bitiş saatinde Vasco'nun evine tekrar geleceğini söyledi. Bu süre içerisinde Vasco'nun *Avante!*'de, Leonel'in ise *Militante*[3]'de yayınlamak üzere grevle ilgili birer makale kaleme almalarını kararlaştırdılar. Leonel'in yazıları baskıya yetiştirebilmesi için bir gün içinde hazır olmaları gerekiyordu.

Leonel oyalanmadan evine geri dönmek üzere bisikletine bindi.

Yolda, çimento fabrikasının yeniden aydınlandığını gördükten birkaç saat sonra çiftlik evine ulaştı.

Constança onu memnuniyet ve neşe içerisinde karşıladı.

– Geldin mi, dostum? Grev nasıldı?

3 *Ç.N.:* PCP'nin teorik yayın organı.

Leonel büyük zafer haberini birkaç sözcükle verdi.

– Biliyor musun? — dedi Constança. — Kız kardeşlerimin evine dönmeden önce seni iki ya da üç gün beklememi kararlaştırmıştık, ama ben seni bir hafta bile beklemeye hazırdım.

Leonel'in bir gün sonra Marinha Grande'ye döneceğini öğrenince tepki vermeyen Constança, onu iyice şaşırttı.

17

Güne, her sabah olduğu gibi sıradan bir başlangıç yaptılar. Tuvalet, kahvaltı, açık kapı, kapı eşiğine koyduğu patisi ile yiyecek bir şeyler alma beklentisi içinde içeri girmek üzere talimat bekleyen *Dog*, onun sevinç gösterisi ile içeriye girişi, mamasını yemesi ve tabağını yalaması.

Açık havada birkaç saat geçirdikten sonra öğle yemeğini yiyip bisikletine atlayarak mesai bitiş saatinde Vasco'nun evine varacak şekilde acele etmeden yola koyuldu. Tam vaktinde oraya vardı ve diğer yoldaşları beklerken Vasco, *Avante!* için kaleme aldığı grevle ilgili makalesini okudu.

– Nasıl? Beğendin mi?

– Harika — dedi Leonel. — Ama iki üç maddeden daha bahsetseydin daha da iyi olabilirmiş.

– Ne gibi?

– Grevin başarıya ulaşmasında belirleyici olan üç etkenden söz edebiliriz. İlki, durumu yakından bilen bir yönetimin varlığı. Bir diğeri, işçiler ile olan bağlantımız ve onların talepleri ile çekincelerini yakından takip etmemiz. Ve son olarak da düzenli olarak yaptığımız aydınlatıcı çalışmalar. Ne dersin?

– Evet, katılıyorum. Hepsini not ettim. Yoldaşlar gelmeden metni hazırlar ve *Avante!*'ye götürmen için sana teslim ederim.

Kısa süre sonra Tomás ile birlikte mosmor gözü ve başı yara bere içerindeki Abel geldiler.

Toplantı başlamadan önce Tomás aklına takılan bir konunun açıklığa kavuşmasını istediğini söyledi.

– Şimdi yandık — diye aklından geçirdi Vasco—, yine Tomás ve çekincelerini dinleyeceğiz.

Tomás'in niyetinin tam olarak bu olmadığı, hatta tam tersi olduğu bile söylenebilirdi.

Tomás, grev günü, sabaha karşı kendisinin Yerel Komite'nin Vasco'nun evinde sürekli toplantı halinde bulunması gerektiğini savunduğunu hatırlattı. Abel'in fabrikalara gitme fikrinin tamamen haklı olduğunu, bu sayede cam sanayiinde greve katılımın eksiksiz gerçekleşmesinin sağlandığını kabul ettiğinin bilinmesini istiyordu.

– Grevin ertesindeki ilk toplantıda bunu kabul etme ihtiyacı hissetmen gayet olumlu — diye yorumladı Leonel.

Vasco, bunun ardından Leonel'i grev günü akşam üzeri o evine döndükten sonra neler yaşandığı hakkında bilgilendirmeye başladı.

Grevin zafere ulaştığı haberi hızla tüm bölgeye yayılmıştı. Marinha Grande'nin çeşitli yerlerinden, Vieira de Leiria'daki Tomé Feteira zımpara fabrikası ile çimento fabrikasındaki ve Nazaré'deki yoldaşlar durumu kutlamak üzere sokağa çıkmışlardı. Gece ise Alcobaça'daki mutfak gereçleri fabrikasındakiler sokağa indiler. Her birinden örgütün ve yereldeki mücadelelerin gelişimi ile ilgili olumlu haberler gelmekteydi.

Akabinde gerçekleşen Yerel Komite toplantısında bazı önlemler alınmıştı.

– Sen bilgilendir, Abel — diye önerdi Vasco.

Abel, aldıkları önemli kararlar ile ilgili bilgi verip Leonel'in desteğini beklediklerini aktardı.

Yerel Komite, Vasco, Abel ve Tomás'tan oluşmaya devam edecekti. Vasco, Tomé Feteira'dan Silvino yoldaş ve çimento fabrikasından José'den meydana gelecek ve bölge çalışmasını koordine edecek bir komisyon kurulacaktı. Vasco, diğer yerlerde ortaya çıkacak bağlantılarla iletişimi sağlayacaktı.

Toplantı sona erdikten sonra, Leonel'in de katılacağı bir sonraki buluşmayı on beş gün sonrası için kararlaştırdılar.

Neşe içerisinde vedalaştılar ve Leonel bisikletine binip evine döndü.

18

Constança onu hiçbir yorum yapmadan karşıladı. Bu sefer, şimdi olduğu gibi Leonel'in beklenen tarihte eve dönmemesi durumunda kız kardeşlerinin evine gitmeden önce birkaç gün daha beklemeye niyetli olduğunu bile söylemedi.

Hatta, Leonel on beş gün boyunca evden ayrılmayacağını söylediğinde bile bir karşılık alamadı.

– Dinle — dedi Leonel —, fırsattan istifade edip *Militante* için bir makale kaleme almayı planlıyorum. Ayrıca bol bol kitap okuyup Lenin'in ilgimi çeken bir eseri üzerine çalışacağım.

Birkaç gün sonra, daha önceden kararlaştırıldığı üzere Valdo çiftlik evine geldi.

İlk sorusu beklenenin tamamen dışındaydı.

– Baksana! Sen araba kullanmayı biliyor muydun? Sanki bir keresinde bana kullanabildiğinden bahsetmiştin.

Leonel, gençliğinde bir tamircide çalışırken araba sürmeyi öğrendiğini, hatta ehliyetinin de olduğunu söyleyerek onu onayladı.

Bunun üzerine Valdo, lafı fazla uzatmadan orada bulunma sebebini açıkladı: Sekretaryanın eski üyelerinden olan ve uzun yıllar boyunca Angra do Heroísmo[4] Kalesi'nde hapis yatan Alexandre ana karaya getirilip Caxias mahkûm hastanesine yatırılmıştı. Bahane olarak, fazla çıkan bir dişinin, diğer dişlerinden birinin kökünü zorlaması sonucu dayanılmaz ağrılar çekmesini göstermişti. Aslında ağrısı yoktu. Ancak cezaevinden kaçmayı kafasına koymuştu ve bunun için bir plan bile hazırlamıştı.

İki yoldaş konuştuklarının duyulmamasına büyük özen gösteriyorlardı, ama bu, Constança salona her girişinde hemen sustukları için onun dikkatinden kaçmadı.

– Beni iyi dinle Leonel... Eğer yeni bir proje içerisindeyseniz beni dahil etmeyin. Eğer bu evden çıkarsak, kardeşlerimin yanına döneceğim. *Dog*'u da yanımda götürmek isterdim ama maalesef buna gücüm yetmez.

Aynı gece, yatağa uzandıklarında Leonel ona sordu:

– Constança? Biliyorsun, seni çok seviyorum...

Aldığı yanıt sakin ve soğuktu:

---

4 *Ç.N.:* Portekiz'e bağlı Açores adalarında bulunan bir şehir.

– Benim için aynısı geçerli değil, Leonel. Seni sevdim, kardeşlerimin evinden ayrıldım, yeraltına indiğinde sana eşlik ettim, ama artık bugünkü halin bana bir şey ifade etmiyor.

19

Cela Velha'dan ayrılacaklarını Dona Maria Pedrosa'ya iletmeleri gerekiyordu. *Dog*'u da yanlarına alıp onun evine gittiler. Kadın, onları salonda karşıladı. Leonel, uzak bir bölgede yüksek maaşlı bir iş bulduğunu, dolayısıyla kısa süre içerisinde taşınacaklarını söyledi.

Bunu duyan Dona Maria haykırdı:

– Önceden ödediğiniz ayların kirasını geri vermeyi kabul etmem.

Ziyaretçilerinin herhangi bir iade miktarına razı olacağını fark eden Dona Maria bir süre düşündü.

– Yanınızda tencere ve tava getirmediğinizi biliyorum. Çiftlik evinde her şey vardı ve siz yanınıza böyle gerekli eşyaları götürmeden taşınamazsınız. Onlar, muhafaza etmek istediğim anıların bir parçası oldukları için kardeşimden kalan eşyaları veremem. Ama yarın bahçıvana Alcobaça'dan birkaç tane tencere tava almasını söyleyip size hediye ederim.

Vedalaşmadan önce ekledi:

– Sizi gerçek birer dost olarak görüyorum. Eğer bir gün Cela Velha'ya yolunuz düşerse, beni ziyaret etmenizden büyük zevk duyarım.

Duygulandığı her halinden belli olan kadın kalkıp onlara kapıya kadar eşlik etti. Dışarıda, koruması altına aldığı çocuklar *Dog* ile oynayarak eğleniyorlardı.

Leonel ve Constança, neşe içerisinde sıçrayarak etraflarında dönen *Dog*'un eşliğinde çocuklara sarılıp vedalaştıktan sonra yola koyuldular.

Dönüp arkalarına baktıklarında tıpkı geçen sefer olduğu gibi Dona Maria ile çocukların onlara doğru el salladığını gördüler.

20

Marinha Grande'de yeni havadisler vardı. Tomás'ın komşusu Rui, grev günü onu sorguya çekmişti:

– Baksana, Tomás! Grev bildirilerini basma görevi senin için büyük bir yük değil mi? İnkâr etme. Ben her şeyin farkındayım. Bu işi artık benim yapmamı öneriyorum. Hem böylece sen de daha az yorulmuş olursun, söz veriyorum pişman olmayacaksın.

Teklif, Tomás'in aklına yatmıştı. Ancak polisler, Rui'nin basım sorumlusu olduğunu öğrenmiş ve onu Lizbon'a götürmüşlerdi. Aljube'deki yoldaşları aracılığıyla feci şekilde dövülmesine karşın ağzından hiçbir söz alamadıklarını ve bundan sonra da alamayacaklarını iletmeyi başarmıştı, başına ne gelirse gelsin yine de ona güvenebilirlerdi.

21

Birkaç gün sonra Valdo yeniden çitflik evine geldi. Leonel için büyük sorumluluk gerektiren yeni bir görev vardı. Bir yeraltı evi kuracaklardı.

– Sen ve Constança otomobil ile gidip eve yerleşeceksiniz, Alexandre yoldaş da Caxias Hastanesi'nden kaçtıktan sonra orada saklanacak.

– Constança artık yanımda olmayacak. Bu evden ayrılır ayrılmaz kardeşlerinin evine taşınacak — dedi Leonel.

– Başka bir yoldaş gelir — diye yanıtladı Valdo.

Valdo, Leonel'in yerine geçip giderek büyüyen bölge örgütünü gayet iyi idare eden Vasco ile sonunda doğrudan iletişim kurmayı başardığını iletti.

22

Zaman şu gibi akıp geçti. Valdo, Leonel'e otomobili teslim ettikten sonra Mafra ile Ericeira civarında bir ev aramasını söyledi.

Leonel hiç vakit kaybetmedi ve belirtilen bölgede, Achada kasabasına gelmeden ıssız bir yol üzerinde, pencerelerine her zamanki kiralık yazısından asılmış bahçeli bir ev keşfetti. İlanda, ev sahibi

Horácio'nun ismi ve Mafra'nın merkezindeki bakkalda onu bulabilecekleri yazılıydı. Leonel oraya gitti.

Ev sahibi evi bir an önce kiraya vermek istediğinden anlaşmaya varmaları zor olmadı.

Binanın ön cephesinin bir özelliği vardı: beyaz fonun üzerine çok sayıda minik siyah kuş çiziliydi. Evin bilinen adı da zaten buradan geliyordu: *Minik Kuşlar Evi.*

23

Alexandre'ın kaçış hazırlıkları hızlıca ama özen içerisinde ilerliyordu.

Caxias hapishanesinde, Alexandre'ın şiddetli diş ağrısı çektiğine dair ısrarına yanıt verecek şartlar bulunmadığından, bir an önce sevk edilmesi gerekiyordu. Böylece, polis tarafından Santa Marta Hastanesi'ne taşındı. Basit bir vaka olmadığından onu birden fazla kez hastaneye taşımak zorunda kaldılar. Diş hekiminin odasının kapısına dek ona eşlik ediyor ve onu Caxias'a geri götürmek için odadan çıkmasını bekliyorlardı.

Alexandre, polisleri arkasında bırakıp da kliniğe girdiğinde tedavisi sona eren hastaların çoğunun diğer uçtaki kapıdan dışarı çıktığını fark etmişti. İhtiyatı elden bırakmayan yoldaşları, işleyişini kontrol etmek üzere hastaneye gidip o ikinci kapıdan çıkarak koridorları takip etmiş ve izledikleri yolun hastanenin ana kapısına çıktığını teyit etmişlerdi.

Önceden kararlaştırdıkları gün, Alexandre belirtilen güzergâhı izleyip hastanenin ana giriş kapısında, bir süredir onu beklemekte olan Leonel ile buluştu. Daha önceden plakası Alexandre'a iletilmiş bir arabada, bir kadın onları beklemekteydi.

Hızlıca, hiçbir yere uğramadan *Minik Kuşlar Evi*'ne gittiler. Leonel demir kapıyı açıp aracını bahçeye park ettikten sonra kapıyı tekrar kapattı. Bir an için bile sahibini yalnız bırakmak istemeyen *Dog,* koşarak onu karşıladı.

Akşam evde yemek yerken biraz sohbet ederek birbirleri hakkında fikir edindiler.

Kadın, adının Rute olduğunu ve yeraltı matbaasındaki diğer

yoldaşları artık o olmadan da çalışmaya devam edebilecek duruma geldikleri için oradan ayrıldığını söyledi.

Leonel ise sadece birkaç cümle ile partili yaşamından bahsetti.

24

Belirli bir süre boyunca, *Minik Kuşlar Evi*'nde her şey ön görüldüğü gibi ilerledi.

Leonel, Alexandre'ı yeniden çağrıldığı Sekretarya toplantılarına götürüyor, akşam olduğunda gidip onu geri getiriyordu.

Rute, her türlü olağandışı duruma karşı tetikte olarak evde kalıyordu.

Dog, her zamanki canlılığı ile bahçede oyunlar oynuyordu.

Ancak bir gün garip gelişmeler yaşandı.

Mafra'dan dönüş yolunda, Achada kasabasını geçtikten sonra Leonel, üzerindeki ilk evin *Minik Kuşlar Evi* olduğu yolda hareket eden bir şey fark etti.

Bu, şüpheli davranışlara ve yürüyüşe sahip bir kadındı. Başını tülbent ile örtmüş ve ıssız yolda geniş adımlar atarak hızlıca yürüyordu.

Hemen eve giden Leonel arabasını bahçeye park edip beklemeye koyuldu. Çok geçmeden garip figür tekrar belirdi ve giriş kapısına yaklaştı.

– Acele et! — dedi Rute'a. – Gidip ne istediğini sor.

Rute, tam da garip figür elini kapı sürgüsüne götürdüğünde ana kapıya ulaştı.

– Ne istiyorsun? — diye bağırdı.

– Yalnızca eve bakmak istiyordum — diye yanıtlayan ses açık bir biçimde erkek sesiydi.

Bunun üzerine, geri dönerek Achada yönünde yürümeye başladı.

Kim olduğunu iyice görebilmek için arabası ile hızlıca Mafra'ya yönelen Leonel, Achada kasabasına doğru koşmakta olan kılık değiştirmiş adamın yanından geçip eve geri döndü.

İki yoldaş hiç vakit kaybetmeden kâğıt, kitap ve diğer siyasi materyallerle doldurdukları arabaya yanlarına *Dog*'u da alarak bindiler.

Leonel, bahçe kapısını kapattıktan sonra, Alexandre'ı her zaman götürdüğü yere doğru hızla hareket etti.

Oraya varınca, Rute'u yanında *Dog* ile birlikte bahçeye oturttu. Kısa süre içerisinde Sekretarya alınacak önlemleri kararlaştırdı: Alexandre, Sekretarya'nın yerleşik olduğu mekânda kalacak, Leonel ile Rute için ise birkaç gün boyunca kalabilecekleri bir ev ayarlanacaktı.

25

Rute tarafından eşlik edilecek olan Leonel, bulundukları yerden uzaktaki kalabalık bir parti örgütünü yönetmekle görevlendirildi. Orada *Dog*'un, sahipleri ile her zamanki gibi geçindiği küçük bir bahçesi olan bir ev tuttular.

Örgüt gelişti, üye sayısı arttı, kitlesel mücadelelere öncülük ettiler. Parti, başarı ile ilerliyordu.

Bir gün, bölgeyi ziyaret etmekte olan Valdo sürpriz yapıp evlerine geldi.

O civarda bulunmasını fırsat bilip onlarla konuşmaya gelmişti. Özellikle, tüm tanıdıkları içinde başkaları ile değil, olayları algılama yetenekleri sebebiyle onlarla konuşmayı seçmişti. Doğrudan konuya girdi. Leonel evden ayrılıp yeraltına geçtikten şu ana dek yalnızca birkaç ay geçmişti. Ve bu süre içerisinde o, Valdo sık sık gelecek hakkında düşünmüştü.

Mücadele uzun soluklu ve güç olacaktı. Büyük zaferler ve mağlubiyetler yaşayacaklardı. Pek çok parti üyesi mücadele etmelerinin bedelini uzun hapis cezaları çekerek, polis tarafından işkenceye maruz kalarak ve hatta faşizm tarafından katledilerek ödeyeceklerdi. Ancak öyle ya da böyle büyük gün gelip çatacaktı. Faşist diktatörlük yıkılacak, özgür olunacak ve parti devrimci bir dönüştürücü güç olarak ortaya çıkacaktı.

– İşte böyle sevgili yoldaşlar, partimizin ve halkımızın geleceği ile ilgili düşüncelerim bunlar.

Yazılama

2002'nin sonlarında, Manuel Tiago'nun yazdığı *Os Corrécios* başlıklı, öykülerden meydana gelen cilt basıldığında, bunun artık son öykü kitabı olması niyetindeydim.

Ancak, kurgulayıp yazmak önüne geçilemez bir gereksinimdir. Ben de bu yüzden geleceğe dönük herhangi bir niyet taşımadan, Parti'nin yeraltı mücadelesine dair birbiriyle ilişkili olmayan bölümler kaleme almaya başladım. Çalışma uzadı, gelişti, bağlantılar kuruldu, hayal gücü devreye girdi, ve yavaş yavaş, şimdi elinizde bulunan bu öykü ortaya çıktı.

Álvaro Cunhal

10 TL
9 786059 988780